UCHWAŁA NR XXXI/371/2017

RADY MIEJSKIEJ W OPOCZNIE

z dnia 27 kwietnia 2017 r.

w sprawie przyjęcia *„Planu działań dla gaspodarki turystycznej Gminy Opoczno"*

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 446, zmiana: Dz. U. z 2016 r. poz. 446), Rada Miejska w Opocznie uchwala co następuje:

§ 1. Uchwala i przyjmuje do realizacji *„Plan działań dla gospodarki turystycznej Gminy Opoczno"* stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Opoczna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej w Opocznie

Wiesław Wołkiewicz

Załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Opocznie
Nr XXXI/371/2017 z dnia 27 kwietnia 2017 r.

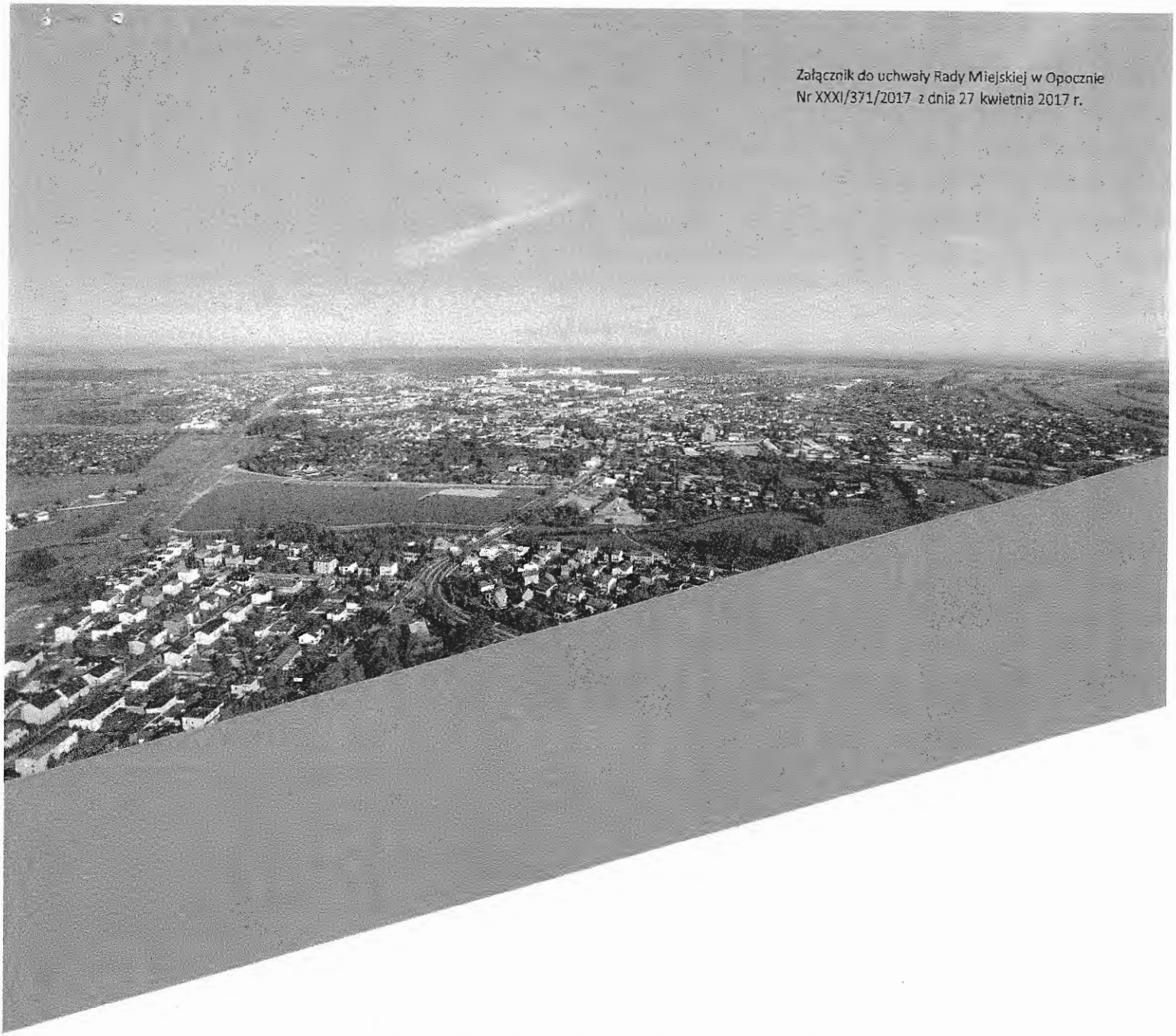

Plan działań dla gospodarki turystycznej Gminy Opoczno

eu consult

Zamawiający:

Gmina Opoczno

ul. Staromiejska 6

26-300 Opoczno

Wykonawca:

EU-Consult sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D

80-747 Gdańsk

Gdańsk 2017

Spis treści

Wstęp 4

Desk research 5

Diagnoza turystyczna 7

Analiza SWOT 19

Powiązanie z dokumentami strategicznymi 21

Dokumenty lokalne 21

Dokumenty regionalne 22

Potencjały endogeniczne gminy 25

Zasoby przyrodnicze 25

Zasoby kulturowe 30

Planowane kierunki działań 41

Komplementarność działań 48

Sposób wdrożenia planowanych rozwiązań 52

Spis tabel i rysunków 53

Bibliografia 54

Wstęp

Plan działań dla gospodarki turystycznej Gminy Opoczno ma za zadanie określić główne kierunki rozwoju lokalnej gospodarki turystycznej gminy. Poprzez to rozumie się opracowanie planu działań opartych na potencjałach endogenicznych gminy, wynikających z lokalnych uwarunkowań i zasobów przyrodniczo-kulturowych.

Realizacja zakładanych działań ma za zadanie wspierać rozwój przedsiębiorczości lokalnej, wpłynąć na ogólną atrakcyjność turystyczną regionu oraz docelowo stworzyć nowe miejsca pracy w branży turystycznej.

Planowane działania nie mogą być prowadzone w oderwaniu od charakterystyki regionu, w którym położona jest gmina Opoczno. Spójna koncepcja rozwoju turystyki przyczyni się do efektu skali w powiązaniu z działaniami prowadzonymi przez powiat opoczyński i województwo łódzkie.

Desk research

W ramach opracowania dokumentu wykorzystano metodę analizy danych zastanych (desk research).

Analiza danych zastanych to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następuje scalanie, przetwarzanie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł. Analiza danych zastanych zapewni zdobycie informacji, które można otrzymać drogą analizy opracowań i ekspertyz.

Metody badawcze

Analizie poddane zostały:

- Aktualne dane Głównego Urzędu Statystycznego (w tym pochodzące z Banku Danych Lokalnych);
- Dane własne Gminy Opoczno;
- Strategia Rozwoju Gminy Opoczno na lata 2016-2020;
- Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Opoczno;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno, 2015;
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Opoczno na lata 2014-2020;
- Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla gminy Opoczno, 2015.
- Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014-2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020;
- Koncepcja Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020;
- „Turystyka jako determinanta rozwoju obszarów wiejskich", Anna Marciniuk-Kluska, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 2014;
- „Marketing terytorialny jako atrybut rynkowej orientacji miast oraz regionów" Andrzej Szromnik, Wyższa Szkoła Promocji, Warszawa 2011;
- "Gmina Opoczno. Wczoraj, dziś, jutro." Red. B. Świątek – Mazur, Gmina Opoczno, 2005;
- „Miejsce turystyki w zadaniach gminnego samorządu terytorialnego w Polsce", Jacek Drążkiewicz, Rocznik Żyrardowski 2009;
- „Turystyka i sposoby promocji miast, Studia Regionalne i Lokalne", Lesław Michałowski, Uniwersytet Warszawski 2003 r.;
- „Turystyka poza utartym szlakiem – nowy model turystyki miejskiej", Marta Derek, Turystyka Kulturowa 2013;

- „Marketing terytorialny - Jak podejść do rozwoju z korzyścią dla wszystkich", Małgorzata Duczkowska-Piasecka, Wyd. Difin, Warszawa 2014;
- „Turystyka miejska", Magdalena Sitek, Wydawnictwo WSGE w Józefowie, 2011;
- „Strategiczne podejście do budowania wizerunku marki turystycznej miejsc" M. Zelech, Zeszyty naukowe nr 663, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2011;
- „Zagospodarowanie turystyczne", Olaf Rogalewski, WSiP, Warszawa, 1979;
- „Opoczno, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2016", Urząd Statystyczny w Łodzi;
- „Opoczno. Studia i szkice z dziejów miasta" pod red. Marty Meduckiej, Urząd Miejski w Opocznie, 2003;
- "Poznaj opoczyńskie – przewodnik po terenach wiejskich Gminy Opoczno", Gmina Opoczno, 2013;
- "The Tourist City", S. Fainstein, D. R. Judd, 1999, Cities as Places to Play, w: D. R. Judd, S. S. Fainstein (red.), Wyd. Yale University Press, New Haven, Londyn;
- „Geografia turystyki Polski", T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, PWE, Warszawa, 2002;
- „Turystyka na obszarach miejskich. Uwarunkowania rozwoju. Narzędzia promocji", red. Teresa Żabińska, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach 2012;
- „Reusir son marketing territorian en 10 etapes", V. Gollain, CDEiF, Paris 2010;
- „Zabytki regionu opoczyńskiego w rysunkach Andrzeja Kobalczyka", Jan Łuczkowski, Opoczno 1994;
- www.mdkopoczno.pl;
- www.opoczno.pl.

Jedną z głównych determinant rozwoju gmin jest turystyka, rozumiana jako forma promocji obszaru. Szansą rozwoju w tym zakresie jest fakt, iż najistotniejszym aspektem nie jest to, czym gmina faktycznie dysponuje, lecz sposób w jaki posiadane zalety wypromuje[1].

Literatura podaje wiele definicji marketingu terytorialnego, spośród których wyróżnić można zaproponowaną przez V. Gollain, który scharakteryzował ten proces jako wysiłek w kierunku waloryzacji obszarów na konkurencyjnym rynku, podejmowany za pomocą wpływania, odpowiedniego zachowania się społeczności przy tworzeniu oferty rynkowej, której wartość postrzegana jest wyżej niż oferty konkurentów. Taka działalność jest najogólniej pilotowana przez publiczne władze odpowiadające za rozwój lub przez aktorów prywatnych[2]. Zgodnie z powyższą definicją, za ostateczny efekt promocji gminy odpowiada zarówno samo Gmina (jako władza samorządowa), jak i również jej mieszkańcy – podmioty prywatne, a skala efektów uzależniona jest od mechanizmów konkurencyjnych (rynkowych). Tym samym, zagadnienie marketingu terytorialnego obejmuje zarówno cele rozwojowe, potrzeby mieszkańców, ofertę turystyczną czy instrumenty komunikacji marketingowej wykorzystywane do jej rozpowszechnienia. Łatwo więc zauważyć podobieństwa z działaniami marketingowymi prowadzonymi nie przez jednostki samorządu terytorialnego, lecz przez przedsiębiorstwa[3]. Sytuację tą ilustruje poniższy rysunek.

Rysunek 1. Marketing terytorialny – powiązania[3]

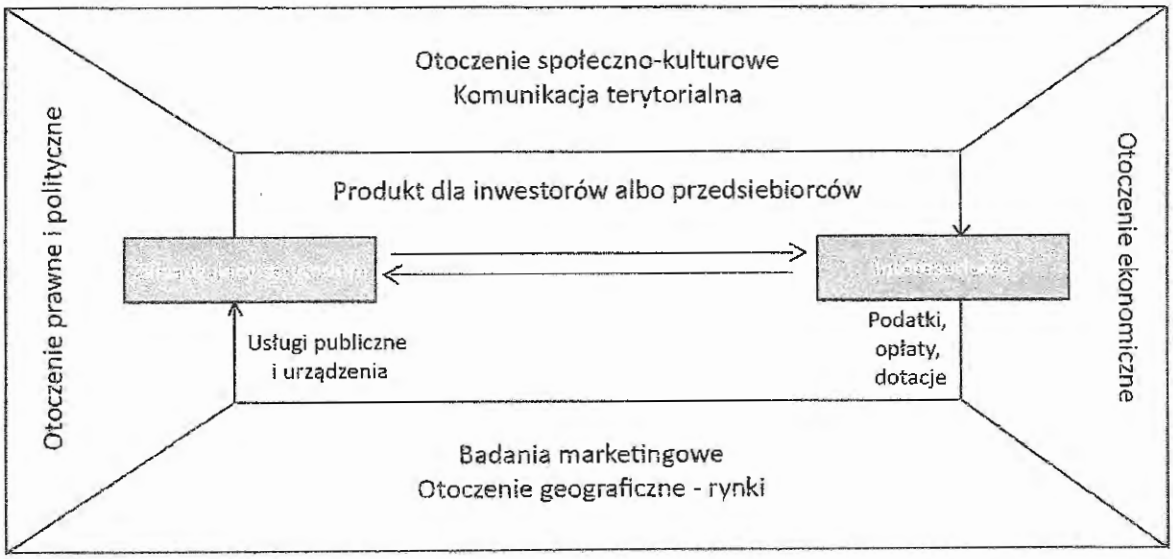

[1] L. Michałowski, *Turystyka i sposoby promocji miast, Studia Regionalne i Lokalne,* Uniwersytet Warszawski 2003 r.

[2] V. Gollain, *Reusir son marketing territorian en 10 etapes*, CDEiF, Paris 2010, s. 4.

[3] M. Duczkowska-Piasecka, *Marketing terytorialny - Jak podejść do rozwoju z korzyścią dla wszystkich*, Wyd. Difin, Warszawa 2014.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na rolę władz samorządowych w kreowaniu oferty turystycznej, a co za tym idzie, we wdrażaniu działań z zakresu marketingu terytorialnego:

- ✓ formułowanie strategii;
- ✓ inicjowanie przedsięwzięć;
- ✓ organizacja i finansowanie działań (w tym kampanii i środków reklamowych);
- ✓ współpraca z innymi podmiotami działającymi w sferze turystyki;
- ✓ uczestnictwo w opracowaniu materiałów promocyjnych;
- ✓ gromadzenie i opracowanie informacji marketingowych (i ocena efektywności);
- ✓ koordynacja przedsięwzięć podejmowanych przez inne podmioty[4].

Pod pojęciem walorów turystycznych rozumie się trzy kategorie[5]:

- walory wypoczynkowe;
- walory krajoznawcze;
- walory specjalistyczne.

Walory wypoczynkowe pozostają w ścisłej korelacji z warunkami środowiska naturalnego oferowanego przez gminę. Walory krajoznawcze z kolei podzielić należy na:

- walory środowiska przyrodniczego, czyli charakterystyczne zespoły krajobrazowe i osobliwości przyrody;
- walory tradycyjnej kultury ludowej: folklor, obrzędy ludowe, dzieła ludowej sztuki plastycznej, relikty ludowej kultury materialnej;
- walory dóbr kultury czyli zabytki budownictwa, sztuk plastycznych, kultury materialnej, pamiątki historyczne;
- walory współczesnych osiągnięć człowieka, czyli charakterystyczne obiekty i przejawy współczesnej gospodarki, techniki, nauki i kultury[6].

Ostatnia kategoria, tj. walory specjalistyczne również odnoszą się do warunków środowiska naturalnego, lecz z uwzględnieniem możliwości, które stwarzają w zakresie uprawiania turystyki kwalifikowalnej i aktywnej.

Biorąc pod uwagę powyższe kategorie walorów turystycznych, można uznać, że większość z nich odnosi się do potencjału wywodzącego się z oferowanych przez gminę walorów przyrodniczych i kulturowych.

---

[4] A. Szromnik, *Marketing terytorialny jako atrybut rynkowej arientacji miast oraz regionów*, Wyższa Szkoła Promocji, Warszawa 2011.

[5] T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa, 2002.

[6] O Rogalewski , *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa, 1979.

Niniejszy dokument poddaje analizie gminę Opoczno, położoną w południowo-wschodniej części województwa łódzkiego, na terenie powiatu opoczyńskiego.

Graniczy z gminami Gielniów, Gowarczów, Białaczów, Sławno, Poświętne i Drzewica.

Opoczno jest gminą miejsko-wiejską, w skład której prócz miasta Opoczno wchodzą 43 miejscowości, z czego 34 posiadają status sołectwa:

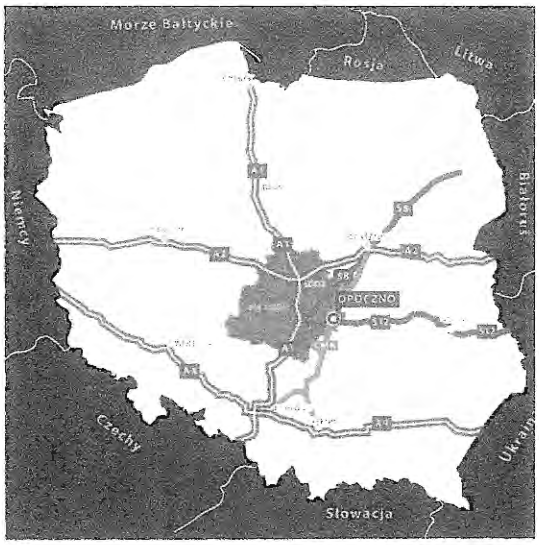

Źródło: *Dla inwestora*, www.opoczno.pl

- Adamów;
- Antoniów;
- Bielowice;
- Brzustówek;
- Bukowiec Opoczyński;
- Dzielna;
- Januszewice;
- Janów Karwicki;
- Kliny;
- Karwice;
- Kraśnica;
- Kraszków;
- Kruszewiec;
- Kruszewiec Kolonia;
- Libiszów;
- Libiszów Kolonia;
- Międzybórz;
- Modrzew;
- Modrzewek;
- Mroczków Duży;
- Mroczków Gościnny;
- Ogonowice;
- Ostrów;
- Różanna;
- Sielec;
- Sitowa;
- Sobawiny;
- Sołek;
- Stużno;
- Stużno Kolonia;
- Wola Załężna;
- Wólka Karwicka;
- Wygnanów;
- Ziębów.

Gmina Opoczno zajmuje powierzchnię 19 064 ha, z czego 13 683 ha (71,78% ogółu) przypada na użytki rolne (wg danych na koniec 2014 r.)[7]. Liczbę ludności gminy charakteryzuje stały trend spadkowy. W latach 2010-2015 w stosunku r/r odnotowywano coroczny spadek ww. liczby, poprzez co łączny spadek w analizowanym okresie wyniósł niemal 2%.

Rysunek 2. Liczba ludności, gmina Opoczno, lata 2010-2015

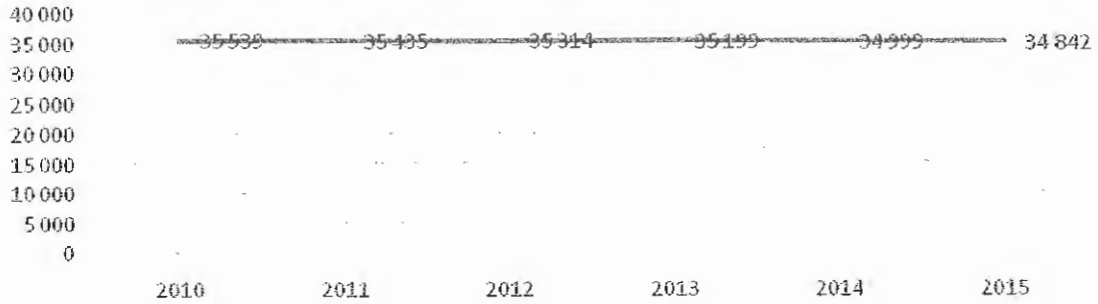

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Gmina położona jest w dorzeczu Wisły. Największą rzekę stanowi Drzewiczka, prawy dopływ Pilicy. Długość ww. rzeki wynosi 81,3 km a powierzchnia zlewni 1089,9 km^2. W kontekście walorów turystycznych warto podkreślić niskie zanieczyszczenie rzeki, duży spadek (1,4 promila) czy naturalny charakter koryta. Rzeka umożliwia dostęp dla kajaków, stanowiąc jeden z bardziej malowniczych szlaków wodnych Polski[8].

Tabela 1. Wody powierzchniowe w gminie Opoczno

Lp	Nazwa	Długość całkowita [km]	Długość na terenie gminy [km]	Stopień uregulowania
1	Rzeka Wągianka	21,5	5,75	Na terenie gminy uregulowana na odcinku 5,41 km
2	Rzeka - Ciek Pogorzelec	15,83	4,30	Cała uregulowana
3	Rzeka – Ciek Libiszów	6,70	5,35	Nie uregulowana na terenie gminy Opoczno
4	Rzeka – Ciek Kszczonów	7,70	2,20	Nie uregulowana na terenie gminy Opoczno (1,20 km)
5	Rzeka – Ciek Dzielna	11,00	11,00	Nieuregulowana na odcinku 10,00 km
6	Rzeka Drzewiczka	41,50	15,95	Na terenie gminy Opoczno uregulowana na odcinku 11,52 km
7	Kanał Ulgi rzeki Drzewiczki	1,15	1,15	Cały uregulowany

Źródło: *Strategia rozwoju gminy Opoczno na lata 2016-2020*, Opoczno 2016

Wskaźnik lesistości (wg danych na koniec 2015 r.) wyniósł 20,6%[9], poprzez co gmina pod względem tego wskaźnika znajduje się znacznie poniżej średniej dla powiatu. Większe kompleksy leśne,

[7] *Powierzchnia geodezyjna kraju*, Bank Danych Lokalnych GUS [data dostępu: 27.02.2017].
[8] *Strategia rozwoju gminy Opoczno na lata 2016-2020*, Opoczno 2016.
[9] *Opoczno*, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2016, Urząd Statystyczny w Łodzi.

stanowiące pozostałość dawnej Puszczy Pilickiej, obejmują północną część gminy. Na drzewostan składają się w głównej mierze sosny, a w strukturze siedliskowej lasów znajdują się przede wszystkim bory sosnowe i dębowo-sosnowe.

Rysunek 3. Lesistość – gmina Opoczno

Źródło: *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno*

Surowce naturalne zlokalizowane na terenie gminy wpływają głównie na rozwój budownictwa: wydobywano tu niegdyś piaski, żwiry i kamień wapienny.

Pod względem form ochrony przyrody, na terenie gminy znaleźć można:

- 1 park krajobrazowy;
- 3 pomniki przyrody;
- 5 użytków ekologicznych.

Ponadto, przez analizowany obszar przebiega korytarz ekologiczny Dolina Pilicy Pd. Poniżej przedstawione zostały dokładne informacje z zakresu form ochrony przyrody.

Tabela 2. Formy ochrony przyrody na terenie gminy Opoczno

Lp.	Forma ochrony przyrody	Nazwa	Opis chronionego obiektu	Powierzchnia / lokalizacja	Data utworzenia / Podstawa prawna
1	park krajobrazowy	Spalski PK	Park został utworzony w 1995 r. Spalski Park Krajobrazowy wraz ze strefą ochronną położony jest na obszarze Wzniesień Południowomazowieckich i obejmuje wschodnią część Równiny Piotrkowskiej oraz północno-wschodni fragment Równiny Radomskiej. Park obejmuje dolinę rzeki Pilicy, tereny leśne historycznej Puszczy Pilickiej oraz krajobraz rolniczy.	13 110 ha, w tym w gminie Opoczno 207,8 ha. (Otulina Parku wynosi 24 134 ha w tym w gminie Opoczno 667 ha) Park położony jest w północnej części Gminy Opoczno	Rozporządzenie Nr 26/2006 Wojewody Łódzkiego z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawie Spalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego Nr 258, poz. 1990)
2	pomnik przyrody	Dąb szypułkowy	Dąb szypułkowy, wiek ok. 500 lat. Pierśnica 600 cm. Wysokość 30 m.	Mroczków Gościnny	1998-07-03; Rozporządzenie Nr 5/98 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 3 lipca 1998 r. w sprawie zmiany rozporządzenia dotyczącego uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 12, poz. 134
3	pomnik przyrody	Dąb szypułkowy	Dąb szypułkowy, wiek ok. 500 lat. Pierśnica 628 cm. Wysokość 28 m.	Januszewice, na gruntach po dawnym PGR (obecnie ul. Piotrkowska w Opocznie	j.w.
4	pomnik przyrody	Dąb szypułkowy	Dąb szypułkowy, wiek ok. 300 lat. Pierśnica 440 cm, Wysokość 24 m.	Ogonowice, na gruncie P. Aleksandry Wijaty	j.w.
5	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	0,38 ha, Nadleśnictwo Opoczno, leśnictwo Sitowa, oddz. 234l	Rozporządzenie Nr 57/2001 Woj. Łódzkiego z dnia 17 grudnia 2001 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. U. W. Ł. Nr 272 poz. 4779 z dnia 29 grudnia 2001 r.)
6	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	0,20 ha, Nadleśnictwo Opoczno, leśnictwo Januszewice, oddz. 16d	j.w.
7	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	0,36 ha, Nadleśnictwo Opoczno, leśnictwo Januszewice, oddz. 10d	j.w.
8	użytek ekologiczny		bagno śródleśne	1,18 ha, Nadleśnictwo Smardzewice, leśnictwo Giełzów, oddz. 13i	j.w.
9	użytek ekologiczny		łąka	2,4 ha, Nadleśnictwo Smardzewice, leśnictwo Giełzów, oddz. 22k	j.w.

Źródło: *Strategia rozwoju gminy Opoczno na lata 2016-2020*, Opoczno 2016

Biorąc pod uwagę układ komunikacyjny analizowanego obszaru wymienić należy przede wszystkim drogę krajową nr 12 (prowadzi od zachodniej granicy kraju, poprzez Piotrków Trybunalski, Radom, Lublin do wschodniej granicy kraju), drogę wojewódzką nr 726, 713 i 728. Przez teren gminy przebiega Centralna Magistrala Kolejowa łącząca Warszawę ze Śląskiem z przystankiem Opoczno Południe, co daje Opocznu bezpośrednie i szybkie połączenie kolejowe z Warszawą i Krakowem. W przyszłości planowana jest budowa na tej linii Kolei Dużych Prędkości oraz łącznika kolejowego z Łodzią, z którą w tej chwili Opoczno łączy się nie zelektryfikowaną linią kolejową.

Analizując potencjał turystyczny regionu szczególną uwagę zwrócić należy na dostępną infrastrukturę noclegową. W latach 2010-2015 liczba miejsc oferowanych przez obiekty noclegowe ulegała wahaniom, niemniej od 2013 r. (tj. od czasu wzrostu liczby obiektów oferujących noclegi) wyniosła 101 i utrzymała się na tym poziomie do końca analizowanego okresu.

Rysunek 4. Miejsca noclegowe, gmina Opoczno, lata 2010-2015

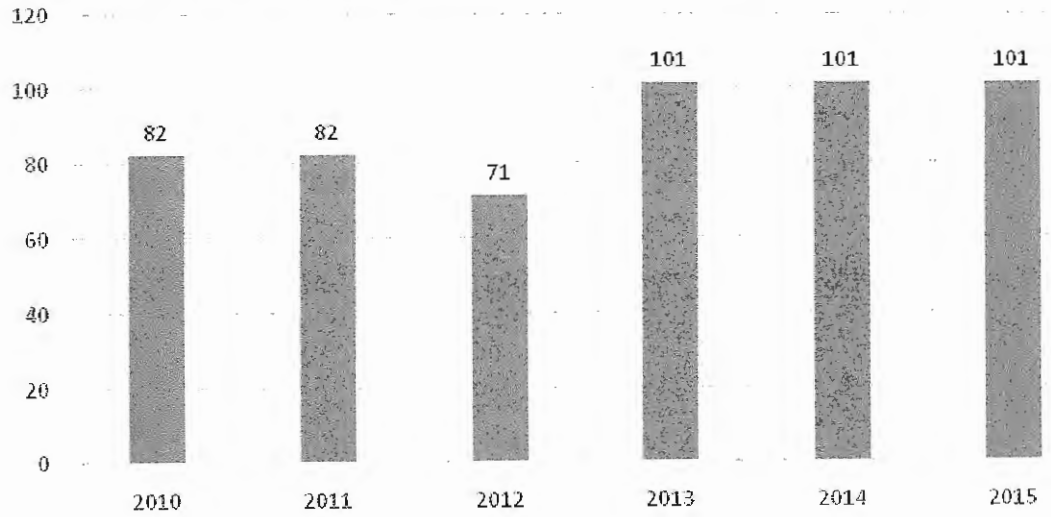

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

O występowaniu podobnej stabilizacji nie można mówić w przypadku liczby turystów korzystających z miejsc noclegowych. Liczba ta ulegała na przestrzeni ostatnich lat większym wahaniom, przy czym osiągnęła najwyższy poziom (4 410) na koniec analizowanego okresu (koniec 2014 r.).

Rysunek 5. Turyści korzystający z miejsc noclegowych, gmina Opoczno, lata 2010-2014

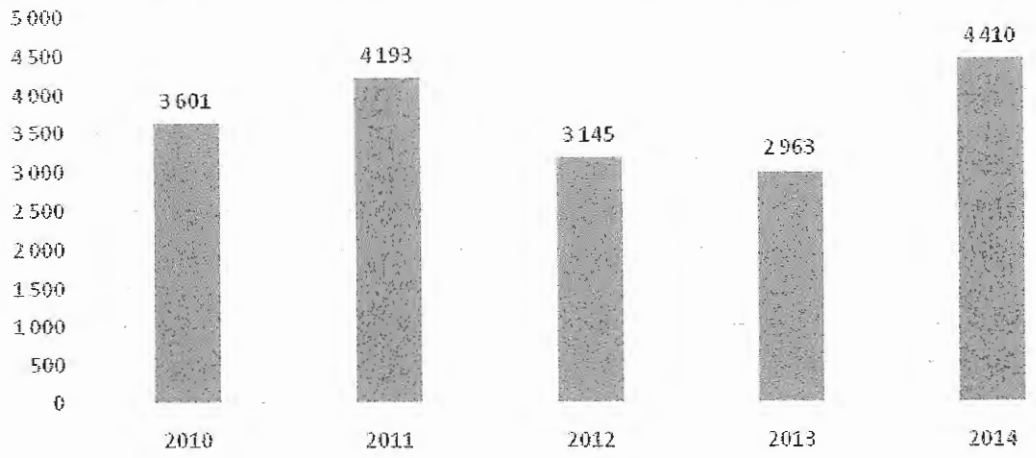

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym charakteryzuje się odmiennymi trendami. W tym przypadku na koniec 2014 r. odnotowano najniższą wartość (317 noclegów) spośród tych przypadających na badany okres (tj. od 2010 r.). Niemniej jednak, w stosunku r/r obserwować można zarówno spadki, jak i wzrosty, stąd też nie można mówić o jakimś dominującym trendzie w tym zakresie.

Rysunek 6. Noclegi udzielone turystom zagranicznym, gmina Opoczno, lata 2010-2014

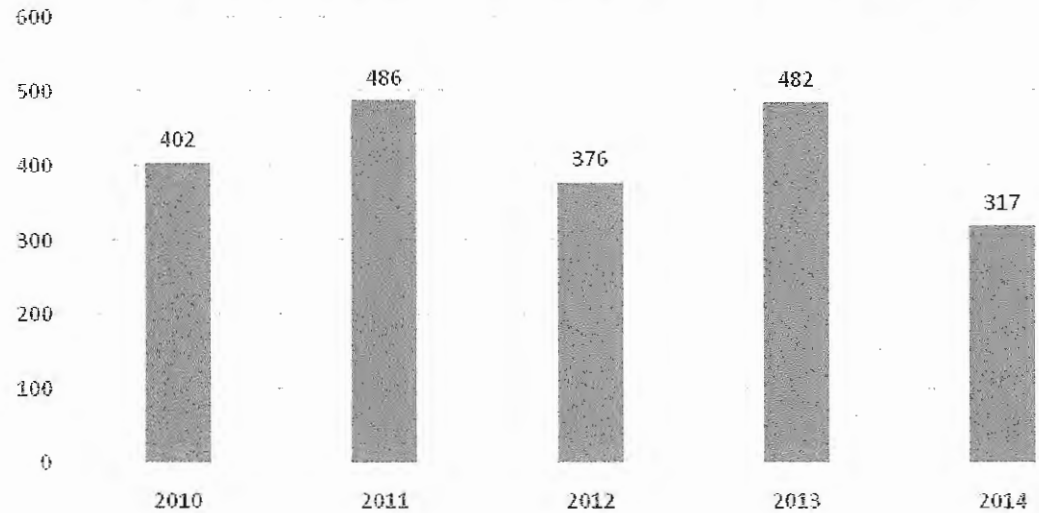

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Nieodłącznym elementem walorów kulturowych oferowanych przez gminę jest liczba imprez organizowanych przez ośrodki kultury, kluby i świetlice. Od 2013 r. zauważyć można znaczny wzrost w zakresie ww. wskaźnika. Łączny wzrost w okresie 2010-2015 wyniósł aż 98% (1 116 imprez na koniec 2015 r.).

Rysunek 7. Liczba imprez organizowanych przez ośrodki kultury, kluby i świetlice, gmina Opoczno, lata 2011-2015

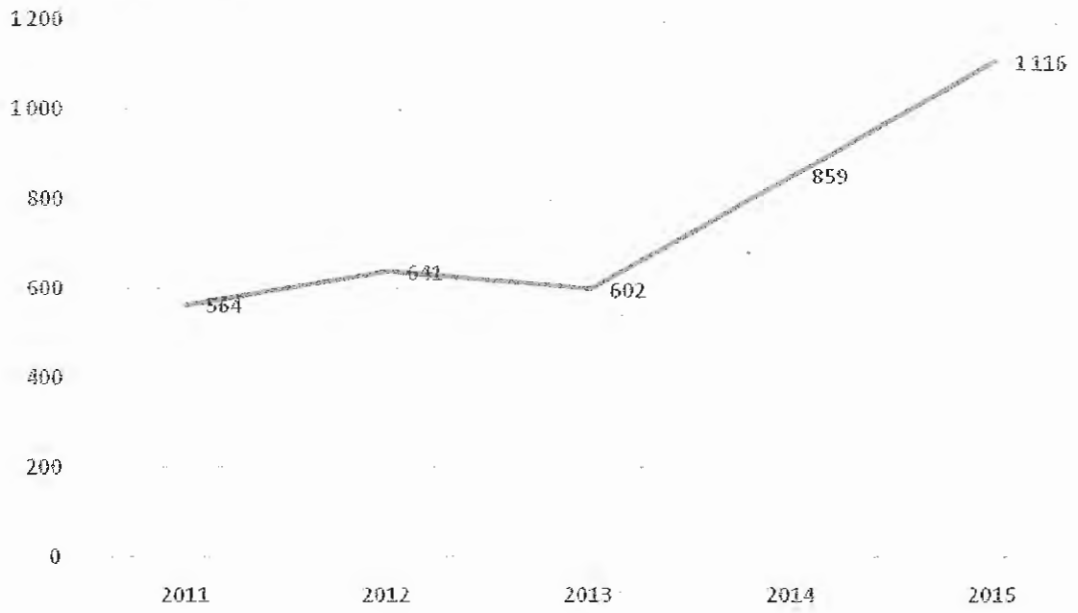

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Odmienny trend zaobserwować można z kolei w zakresie liczby uczestników ww. imprez. Od 2012 r. odnotowuje się stały trend spadkowy. W latach 2012-2015 łączny spadek liczby uczestników imprez wyniósł 34, 14%. Świadczy to tym samym o niskiej skali organizowanych wydarzeń (w zakresie liczby odbiorców).

Rysunek 8. Liczba uczestników imprez organizowanych przez ośrodki kultury, kluby i świetlice, gmina Opoczno, lata 2011-2015

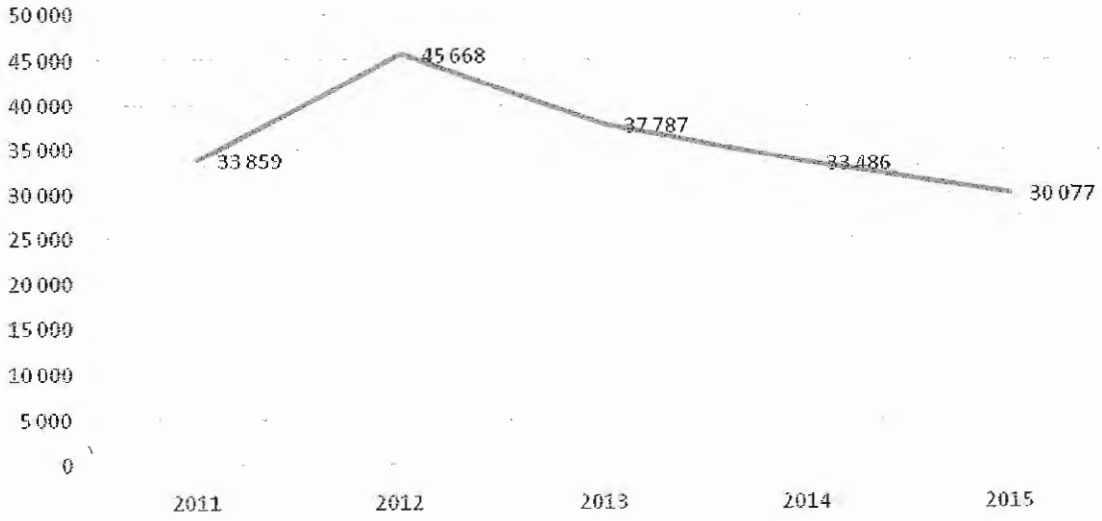

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Prócz walorów przyrodniczych i infrastruktury turystycznej, nieodłącznym elementem decydującym o potencjale turystycznym gminy są walory kulturowe. Zalicza się do nich przede wszystkim:

- zabytki (architektoniczne, techniczne i inne);
- pamiątki;
- miejsca pamięci;
- szlaki turystyczne;
- wydarzenia w formie imprez kulturalnych;
- kultura ludowa.

Na terenie gminy znajduje się szereg wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. łódzkiego obiektów zabytkowych:

Januszewice

- zespół dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 351 z 23.06.1967:
  - oficyna,
  - czworaki,

Mroczków

- park dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 312 z 31.08.1983.

Opoczno

- śródmieście miasta, nr rej.: 303 z 4.12.1956,
- zespół kościoła par. p.w. św. Bartłomieja, ul. Kościelna 2:
  - kościół, 1365, 1939, nr rej.: 307 z 1.12.1956 oraz 352 z 21.06.1967,
  - dzwonnica, 1 poł. XIX, nr rej.: j.w.,
  - plebania, 1622, nr rej.: 838 z 6.02.1959,
- kościół cmentarny p.w. św. Marii Magdaleny, drewn., XVIII, 1919, 1926, nr rej.: A/74 z 25.02.2009.
- zamek, ob. muzeum, pl. Zamkowy 1, poł. XIV, XVII, 1927, l. 70-te XIX wieku, nr rej.: 306 z 30.11.1956 oraz 272 z 3.11.1977.
- zespół dworski „starostwo", ul. Parkowa / Kolberga, XVII-XIX, nr rej.: 779 z 30.05.1972 oraz 256 z 6.10.1995:
  - dwór,
  - oranżeria,
  - spichrz (lamus),
  - 2 czworaki,
  - park.
- dom „Esterki", Plac Kościuszki 15, 1500 - XVI, lata 90-te XIX wieku nr rej.: 305 z 30.11.1956 i z 21.06.1967.

- synagoga wraz z otoczeniem zabytku, ul. Janasa 13/15, nr rej. A/113 z 2.05.2011 r.

Zameczek

- park, nr rej.: 329 z 31.08.1983 i z 18.01.1996[10].

Sołek

- kościół par. p.w. św. Barbary, drewn., poł. XVII, nr rej.: 460 z 28.02.1957 oraz 354 z 21.06.1967 r. (obecnie, po pożarze w 2008 roku, pozostała jedynie drewniana dzwonnica).

Pod względem kultury ludowej region opoczyński jest terenem ciekawym i charakterystycznym. Po dzisiejszy dzień zachowane zostały obrzędy, zwyczaje, strój, taniec, muzyka, śpiew, gwara, tradycje kulinarne, izby tradycji. Odzwierciedlenie tych tradycji odnaleźć można m.in. w regionalnych zespołach wiejskich, stroju czy tańcu.

Na terenie gminy Opoczno działają liczne placówki upowszechniania kultury, w tym:

- Miejski Dom Kultury w Opocznie
- Muzeum Regionalne w Opocznie,
- Miejska Biblioteka Publiczna w Opocznie,
- 18 świetlic wiejskich,
- Filia Biblioteki Pedagogicznej z Piotrkowa Trybunalskiego,
- 3 biblioteki – filie wiejskie (Libiszów, Mroczków Gościnny, Ogonowice) oraz biblioteki w szkołach,
- 23 koła gospodyń wiejskich oraz 4 zespoły śpiewacze działające w ramach KGW[11].

Aktualna oferta turystyczna gminy Opoczno lokuje się poniżej oczekiwań względem potencjału regionu. Gmina nie posiada usystematyzowanej i kompleksowej oferty turystycznej. Biorąc pod uwagę wymienione we wcześniejszej części dokumentu potencjały, zarówno środowiskowe, jak i kulturowe, upatrywać można w tym zakresie szansy dla rozwoju zarówno lokalnej turystyki, jak i w konsekwencji lokalnej gospodarki.

W kontekście dotychczas podejmowanych zadań wyszczególnić należy projekt „Poznaj opoczyńskie – promocja walorów turystycznych obszarów wiejskich poprzez wydawnictwo będące przewodnikiem po trasie turystycznej na terenie gminy Opoczno oraz prowadzenie podstrony internetowej". W jego ramach wytyczona została trasa turystyczna wiodąca po obszarach wiejskich gminy Opoczno dając możliwość poznania historii, walorów naturalnych i tradycji regionu. Trasa ma długość 45 km, którą można pokonać np. rowerem. W ramach projektu funkcjonuje m.in. strona internetowa zawierająca informacje o trasie, zdjęcia, mapy i ciekawe informacje.

---

[10] *Strategia rozwoju gminy Opoczno na lata 2016-2020*, Opoczno 2016.

[11] Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno.

Rysunek 9. Trasa turystyczna „Poznaj opoczyńskie"

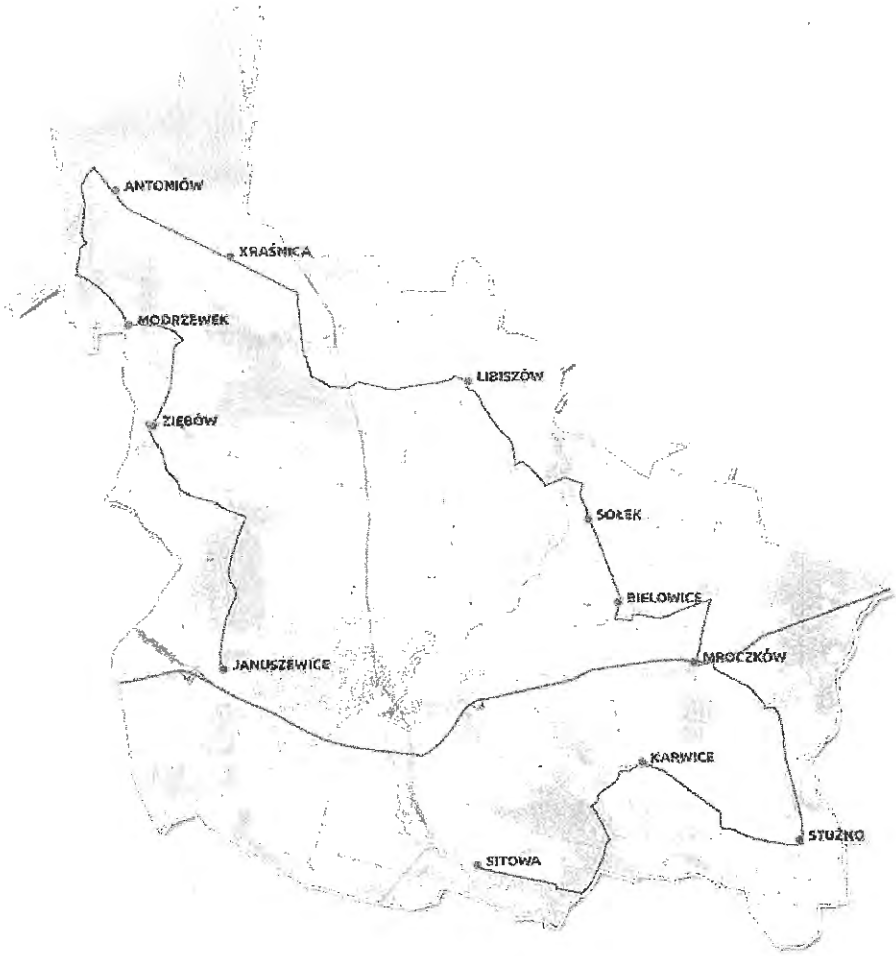

Źródło: www.poznajopoczynskie.pl

Drugim szlakiem na terenie gminy jest piesza ścieżka edukacyjna zlokalizowana w leśnictwie Januszewice. Ścieżkę tą charakteryzuje długość 3,1 km. Swój bieg zaczyna przy leśniczówce i parkingu w kompleksie Januszewice, tuż obok miasta Opoczno, przy drodze krajowej nr 12 Piotrków Trybunalski – Radom. W miejscu tym zlokalizowany jest parking leśny wraz z miejscem do odpoczynku. Celem przyświecającym powstaniu ścieżki była promocja cenniejszych fragmentów drzewostanów Nadleśnictwa Opoczno, usytuowanych w najbliższej okolicy miasta.

Gmina Opoczno, zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego, zlokalizowana jest w Strefie Turystycznej Opoczyńsko – Białaczowskiej (środkowa i południowa część) oraz w Paśmie Turystycznym Pilicy (północna część).

Analiza SWOT

Poniżej przedstawiona została analiza słabych i silnych stron gminy Opoczno z perspektywy rozwoju potencjału turystycznego.

Mocne strony	Słabe strony
• Sprzyjające położenie • Dobra komunikacja • Stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa • Unikatowe walory kulturowe (tradycja, zwyczaje) • Istniejące ścieżki turystyczne • Potencjał do rozwoju agroturystyki • Stosunkowo dobra baza turystyczna • Gmina atrakcyjna pod względem historycznym • Mała liczba zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska • Atrakcyjne walory naturalne- ukształtowanie terenu, położenie w dolinach rzek	• Mała liczba obiektów zabytkowych • Brak spójnej oferty turystycznej spełniającej oczekiwania turystów • Brak wystarczającej oferty turystycznej w Internecie • Niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego • Mała ilość kompleksów leśnych i brak ich zróżnicowania • Mały udział terenów zieleni urządzonej • Niski poziom infrastruktury służącej aktywnemu wypoczynkowi i rekreacji • Niska aktywność gospodarcza w sferze turystyki i usług okołoturystycznych.
Szanse	**Zagrożenia**
• Aktywność władz samorządowych w kontekście wsparcia działań turystycznych • Lepsze wykorzystanie istniejących atrakcji • Pozyskanie środków zewnętrznych • Podnoszenie standardu usług okołoturystycznych • Rozbudowa infrastruktury turystycznej • Trendy w turystyce – turystyka historyczno-kulturowa z nastawieniem na miejsca mniej znane, niezatłoczone	• Słabe zainteresowanie podmiotów prywatnych w podejmowaniu inicjatyw z zakresu promocji gminy • Konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych • Rozwój okolicznych regionów • Wizerunek województwa łódzkiego jako miejsca niekojarzonego z destynacjami turystycznymi • Peryferyzacja gminy na tle województwa

• Rosnąca mobilność społeczeństwa • Niewykorzystany potencjał turystyczny gminy • Wykorzystanie nowoczesnych technologii w podnoszeniu potencjału turystycznego • Wykorzystanie niecodziennych form promocji (geocaching, sklep internetowy z tradycyjnymi wyrobami lokalnymi) • Współpraca terytorialna	

Powiązanie z dokumentami strategicznymi

Niniejszy dokument określa kierunki działań w zakresie rozwoju turystyki lokalnej, które pozostają w spójności z celami rozwoju turystyki wyszczególnionymi w lokalnych i regionalnych dokumentach strategicznych:

- Strategia Rozwoju Gminy Opoczno na lata 2016-2020;
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno;
- Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014 – 2020;
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
- Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020;
- Koncepcja Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020.

Dokumenty lokalne

Strategia Rozwoju Gminy Opoczno na lata 2016-2020

Kierunki działań wskazane w niniejszym Planie wynikają z celów określonych w Strategii Rozwoju Gminy Opoczno. Poniżej przedstawiono cele nawiązujące do rozwoju analizowanej sfery.

Cele strategiczne

- Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości usług kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych;
- Podniesienie potencjału gospodarczego gminy Opoczno;
- Poprawa warunków środowiska w gminie Opoczno;
- Opoczno subregionalnym ośrodkiem rozwoju społeczno- gospodarczego o funkcjach egzogenicznych.

Cele operacyjne:

- 3.1 Zwiększenie dostępności infrastruktury kultury;
- 3.2 Zwiększanie atrakcyjności i wszechstronności oferty kulturalnej;
- 3.3 E-kultura – digitalizacja zasobów i form aktywności kulturalnej i dziedzictwa kulturalnego regionu;
- 3.4 Zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego regionu;
- 3.5 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy;
- 3.6 Rozwój infrastruktury sportu i rekreacji;
- 4.3 Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy Opoczno;
- 5.1 Ochrona zasobów przyrodniczych i zachowanie bioróżnorodności;
- 6.3 Poprawa estetyki i zagospodarowania miasta.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno

Cele przyjętej polityki przestrzennej w dużej mierze skupiają się na elementach mających wpływ na podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy:

- podniesienie standardu życia mieszkańców miasta przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju;
- wykorzystanie dla rozwoju miasta zewnętrznych powiązań funkcjonalno-przestrzennych, w tym w ramach gminy, powiatu, powiązań międzypowiatowych i wojewódzkich;
- tworzenie zbioru informacji stwarzających warunki dla projekcji rozwojowego image miasta, marketingu jego przestrzennych walorów dla działalności związanej z preferowanymi formami aktywności gospodarczej, a w tym działalności ofertowej miasta o funkcji subregionalnej;
- utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie różnorodności biologicznej, zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin.

Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014 – 2020

Działania proponowane w ramach Planu działań dla gospodarki turystycznej Gminy Opoczno pozostają również w zbieżności z celami przyjętymi przez władze powiatu:

Cel strategiczny B: Rozwój turystyki i rekreacji

- Cel operacyjny B.1.Dostępność przestrzeni do celów turystycznych (sportowych, rekreacyjnych)
- Cel operacyjny B.2.Turystyczno - Kulturowy Obszar Funkcjonalny
- Cel operacyjny B.3.Rozwój oferty turystycznej regionu

Dokumenty regionalne

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

Niniejszy Plan pozostaje w zgodności z celami rozwoju wskazanymi w dokumencie regionalnym, tj. Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

Cele strategiczne:

- Region wykorzystujący potencjał endogeniczny do rozwoju inteligentnej gospodarki, oparty na kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców;
- Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązanym systemem osadniczym, z nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego;

Cele operacyjne:

- Nowoczesny kapitał ludzki i rynek pracy, realizowany przez strategiczny kierunek działań;
- Zintegrowane środowisko przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarki;
- Wysoka jakość środowiska przyrodniczego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

Kierunki działań wskazane w niniejszym dokumencie pozostają w zgodności również z celami głównymi Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.

Sfera działań:

- System osadniczy;
- Powiązanie środowiskowe i kulturowe;

Cele główne:

- Równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu;
- Kształtowanie tożsamości regionalnej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu.

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020

Zakładane kierunki działań Planu mają swoje uzasadnienie również w założeniach Programu rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.

Priorytet:

- Rozwój produktów turystycznych;
- Rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki;
- Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.

Cele strategiczne:

- Rozwój produktów turystycznych wpływających na kształtowanie turystycznego wizerunku województwa łódzkiego;
- Przygotowanie społecznych podstaw do rozwoju turystyki w województwie łódzkim, w tym przygotowanie kadr dla turystyki, kształtowanie świadomych postaw społecznych oraz tworzenie podstaw współpracy i wsparcia dla turystyki;
- Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej.

Cele operacyjne:

- Rozwój nowych, markowych produktów turystycznych o wyraźnej zdolności kreowania wizerunku województwa;
- Zagospodarowanie atrakcji, rozbudowa istniejących produktów turystycznych oraz podnoszenie ich jakości;
- Rozwój lokalnych produktów turystycznych wspierających budowę wizerunku turystycznego województwa;
- Przygotowanie kadr turystycznych zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy;
- Podnoszenie świadomości lokalnej tożsamości – kreowanie pozytywnych postaw wśród mieszkańców regionu, w tym również służb publicznych oraz pracowników obsługi turystów;

- Stworzenie warunków współpracy dla grup interesu z obszaru turystyki;
- Wzrost rangi turystyki jako dziedziny gospodarki regionu oraz stymulowanie rozwoju inicjatyw społeczno-samorządowych na rzecz rozwoju turystyki;
- Rozwój podstawowej infrastruktury turystycznej zgodnie z oczekiwaniami rynku odbiorców;
- Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych;
- Podniesienie dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego, w tym ułatwienie dostępu do atrakcji turystycznych.

Koncepcja Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020 r.

Plan zakłada kierunki działań zbieżne z Koncepcją Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020 r.

Kierunki działań:

- Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej regionu obejmujące budowę, przebudowę, modernizację i renowację obiektów oraz obszarów przeznaczonych na cele turystyczne.
- Działania wizerunkowe mające na celu wykreowanie regionu jako obszaru atrakcyjnego turystycznie.

Uszczegółowienie kierunków działań:

- W szczególności działaniami powinny być objęte: obszary atrakcyjne pod względem przyrodniczym, które wymagają wzmocnienia infrastrukturą rekreacyjną w celu udostępnienia atrakcji oraz ochrony cennych obszarów przyrodniczych; obiekty dziedzictwa kulturowego, infrastruktury kulturalnej oraz obiekty poprzemysłowe. Wzmocnienia wymaga również baza noclegowa w obiekty klasy ekonomicznej i konferencyjnej oraz baza gastronomiczna. Realizowane powinny być inwestycje przyczyniające się do tworzenia lub rozwoju produktów regionalnych oraz zarządzania nimi, a także do utrzymania trwałości istniejących oraz tworzenia nowych miejsc pracy. Województwo Łódzkie realizując zadania w zakresie turystyki dążyć będzie do poprawy dostępności do walorów turystycznych regionu m.in. poprzez rozwój sieci szlaków turystycznych i rozbudowy małej infrastruktury wokół nich. Prowadzone będą również działania promocyjne mające na celu upowszechnianie rozwoju turystyki na terenie województwa łódzkiego.
- W szczególności działaniami powinny być objęte: kampanie promujące ofertę turystyczną w regionie, w kraju i zagranicą; wykorzystanie narzędzi promocyjnych do podkreślania walorów turystycznych województwa; informacja turystyczna i upowszechnianie turystyki na terenie województwa poprzez organizację imprez turystycznych, kulturalnych, sportowych, a także budowanie systemu informacji turystycznej; itp.

Potencjały endogeniczne gminy

Potencjały endogeniczne gminy Opoczno podzielić można na zasoby przyrodnicze i kulturowe. Sposób ich wykorzystania będzie miał bezpośredni wpływ na rozwój turystyki, lokalnej przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy. Niezwykle istotnym elementem jest więc ich właściwa i efektywna promocja, prowadząca do stworzenia kompleksowej oferty turystycznej i, w konsekwencji, wzrostu ruchu turystycznego.

Posiadane potencjały endogeniczne decydują o typie miasta turystycznego, których wyróżnić można 3:

- miasta-kurorty turystyczne (ang. resort cities; fr. stations), stworzone dla potrzeb turystów; np. Cancun, Las Vegas;
- miasta turystyczno-historyczne (ang. tourist-historic cities), wyróżniające się dziedzictwem historyczno-kulturowym, które jest przedmiotem zainteresowania turystów. Jest to przypadek charakterystyczny dla miast europejskich, np. dla Pragi czy Wenecji;
- miasta przekształcone, o zmienionej funkcji (ang. converted cities), gdzie inwestowano w infrastrukturę na celu przyciągnięcia turystów. W miastach tych stworzona w ten sposób przestrzeń turystyczna jest odizolowana od reszty miasta. Model ten można zaobserwować w wielu miastach amerykańskich, np. w Cleveland czy Atlancie[12].

Biorąc pod uwagę charakterystykę gminy Opoczno i dotychczasowe działania z zakresu turystyki, można uznać, że w tym przypadku mamy do czynienia z gminą turystyczno-historyczną. Uzasadnienie wyboru tego wariantu znajduje się w wymienionych poniżej zasobach przyrodniczo-kulturowych gminy oraz wynikach badania ankietowego.

Wg wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy w ramach opracowania Strategii Rozwoju, tradycja opoczyńskiego przemysłu ceramicznego oraz opoczyńska kultura ludowa (zarówno w wersji tradycyjnej, jak i unowocześnionej i skomercjalizowanej) stanowią główny atut, który powinien zostać wykorzystany do promocji gminy. Ponadto, wskazywano również na dziedzictwo historyczne.

Zasoby przyrodnicze

Wody powierzchniowe

- **Rzeka Drzewiczka** – stanowi prawy dopływ Pilicy w dorzeczu środkowej Wisły. Jej początek bierze się ze wzgórz pod Niekłaniem. Drzewiczka przepływa przez południową część miasta Opoczno, omijając przy tym jego centrum. Długość rzeki na terenie miasta wynosi 2 km, szerokość oscyluje w granicach 10-12 m, a głębokość w granicach 80 cm. Brzegi zostały częściowo uregulowane, a zanieczyszczenie uznać można za stosunkowo niewielkie. Ze

[12] M. Derek, Turystyka poza utartym szlakiem – nowy model turystyki miejskiej za Fainstein S. S., Judd D. R., 1999, Cities as Places to Play, w: D. R. Judd, S. S. Fainstein (red.), The Tourist City, Wyd. Yale University Press, New Haven, Londyn, ss. 261-272

względu na wyżynny charakter Drzewiczki spadek wynosi 1,4 ‰[13]. Rzeka dostępna jest dla kajaków i stanowi jeden z bardziej malowniczych szlaków wodnych Polski[14], aczkolwiek należy nadmienić, że jest to trudny i wymagający szlak wodny. Otoczenie rzeki stanowią łąki i lasy. Na odcinku uregulowanym brzegi są odsłonięte. Wody Drzewiczki poruszały niegdyś młyny, tartaki i zakłady przemysłowe[15].

- **Brzuśnia** – niewielki (12 km) dopływ Drzewiczki, mający źródła w województwie świętokrzyskim.
- **Rzeka Wąglanka** - rzeka o długości około 37 km ma swoje źródła na stokach Wzgórz Koneckich, na wysokości około 250 m n.p.m. Wąglanka wpada do Drzewiczki we wschodniej części miasta Opoczna na wysokości 177,0 m n.p.m.
- **Pogorzelec (Opocznianka)** – lewy dopływ Wąglanki, razem z nią wpada do Drzewiczki, wypływa w okolicach wsi Owadów jako Młynek, przed Opocznem zmienia nazwę na Opocznianka. Ciek posiada długość 15,8 km. Jest to krótki ciek odwadniający fragment terenu gmin Sławno, Białaczów i Paradyż, na południowy-zachód od gminy Opoczno.
- **Rzeka Słomianka** - prawobrzeżny dopływ Pilicy, bierze swój początek u podnóża wzgórza mezozoicznego w okolicy Sławna na Wzgórzach Opoczyńskich. Górna część doliny była w przeszłości zagospodarowana, a koryto uregulowane. Jednakże śródleśny, dolny odcinek zachował wiele cech naturalnych
- **Rzeka Giełzówka** - prawobrzeżny dopływ Słomianki, o długości 20,30 km. Giełzówka odwadnia obszary położone na południe od wzniesień znajdujących się w Lasach Brudzewickich oraz fragment północnej części Wzgórz Opoczyńskich[16].
- **Zalew opoczyński** - zbiornik wodny w mieście Opoczno powstał w latach siedemdziesiątych. Stanowił on wówczas ujęcie wody dla budowanego w tym czasie zakładu produkcyjnego – Zakładów Przemysłu Wełnianego „Opoczno" (obecny Optex). Terenem rekreacyjnym zalew stał się w 1977 roku. Obecnie teren wokół zalewu jest wstępnie zagospodarowany – wydzielono kąpielisko i przygotowano plażę. Zalew cieszy się dużą popularnością wśród mieszkańców gminy, jako miejsce odpoczynku i rekreacji. Obiekt stanowi bardzo duży potencjał w kontekście możliwości zwiększenia potencjału turystycznego gminy[17].

---

[13] *Opoczno. Studia i szkice z dziejów miasta*, Urząd Miejski w Opocznie.
[14] *Poznaj opoczyńskie – przewodnik po terenach wiejskich Gminy Opoczno*
[15] Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla gminy Opoczno, 2015.
[16] Ibidem.
[17] www.opoczno.info

Rysunek 10. Zalew opoczyński – fragment wizualizacji zagospodarowania

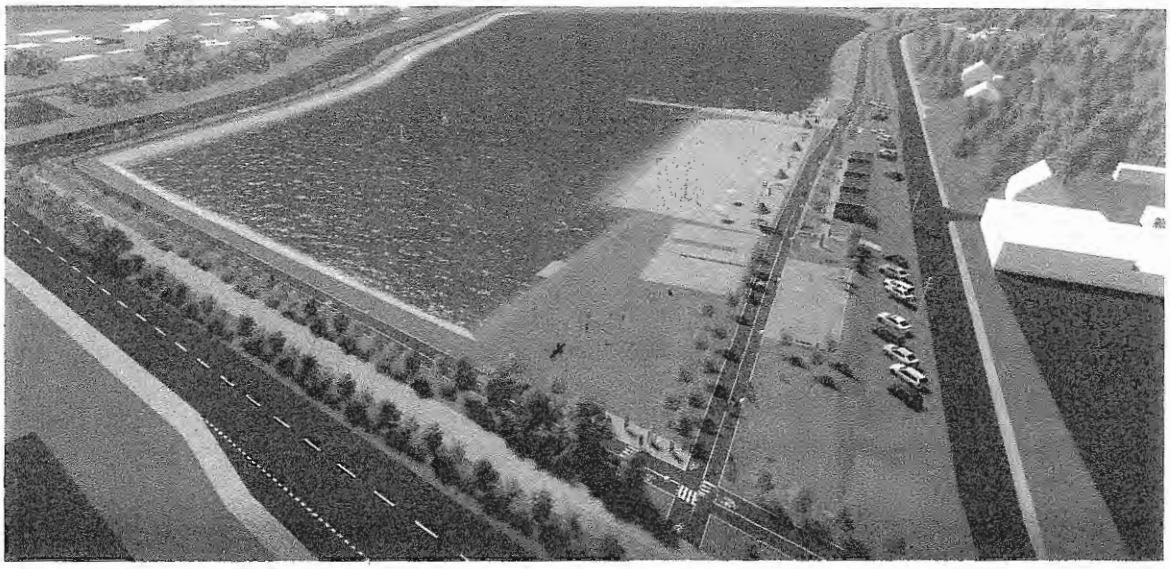

Źródło: wizualizacja dokumentacji technicznej.

- **Stawy** – rybne stawy hodowlane znajdują się na terenie miejscowości Zameczek i Kraśnica[18].

Rysunek 11. Stawy w Zameczku

Źródło: archiwum Urzędu Miejskiego w Opocznie, autor E. Zagdański.

[18] Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla gminy Opoczno, 2015.

Spalski Park Krajobrazowy – Park utworzony został w 1995 r. Powierzchnia całkowita wynosi 13 110 ha, z czego na terenie gminy Opoczno znajduje się 207,8 ha. Otulina Parku wynosi 24 134 ha w tym w gminie Opoczno 667 ha). Park obejmuje północną część Gminy Opoczno.

Obszary Chronionego Krajobrazu wg obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego:

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Spalsko-Sulejowski" - zajmuje pokrytą zwartym kompleksem leśnym północną cześć gminy w rejonie wsi Antoniów i Kraśnica,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Białaczowski" - obejmuje rozległe, zatorfione obniżenie w widłach Wąglanki i Drzewiczki[19].

Rysunek 12. Mapa terenów i obszarów chronionych w Gminie Opoczno

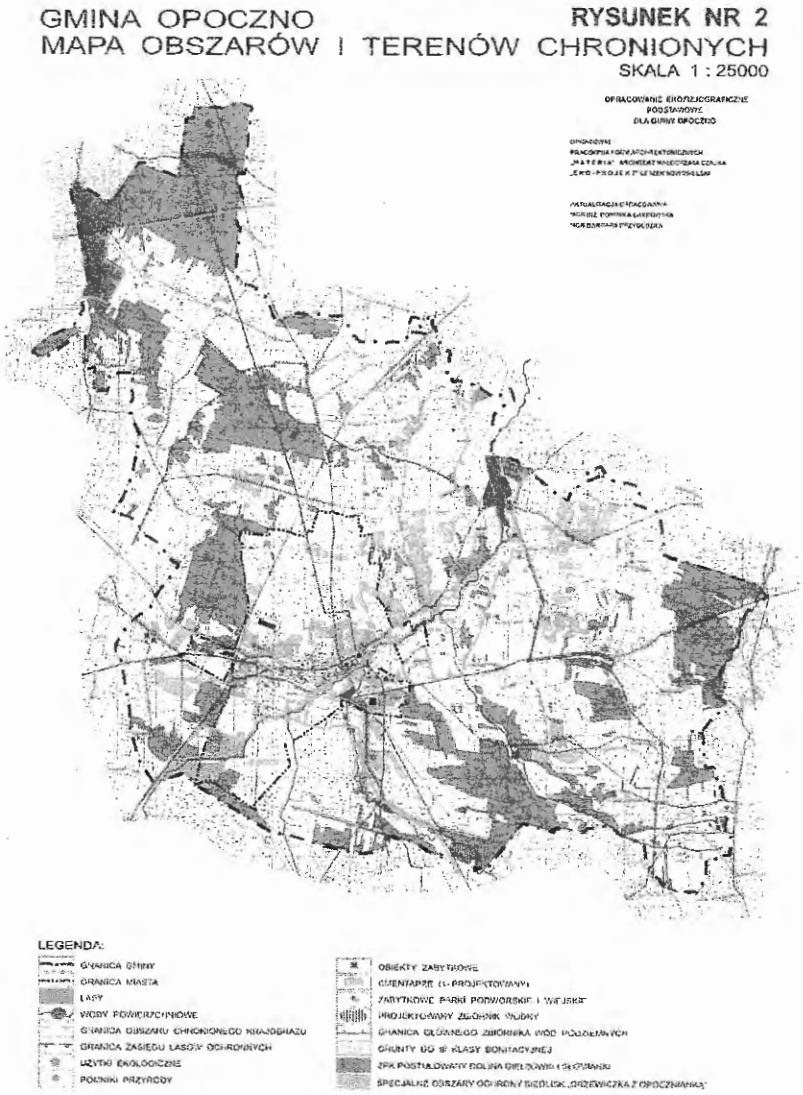

Źródło: Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla gminy Opoczno – załącznik, 2015.

[19] Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Opoczno, 2015

Pomniki przyrody – dęby szypułkowe w wieku od 300 do 500 lat. Zlokalizowane w Mroczkowie, Januszewicach i Ogonowicach.

Użytki ekologiczne – na terenie gminy zlokalizowanych jest 5 użytków ekologicznych: 4 bagna śródleśne i łąka. 3 użytki znajdują się na terenie Nadleśnictwa Opoczno, a dwa na obszarze Nadleśnictwa Smardzewice.

Tereny zieleni urządzonej – m.in. parki, skwery, zieleńce. Poniższe zestawienie zawiera charakterystykę najważniejszych terenów zieleni urządzonej na terenie gminy:

Tabela 3. Charakterystyka najważniejszych terenów zieleni urządzonej na terenie gminy

Lp.	Nazwa obiektu	Powierzchnia [ha]	Lokalizacja
Parki miejskie – 0,01 % pow. Gminy			
1	Pl. Strażacki	0,31	Opoczno
2	Pl. Kościuszki	0,21	Opoczno
3	Plac przy ul. Limanowskiego	1,17	Opoczno
4	Park	0,32	ul. Janasa, Opoczno
Razem 2,02			
Parki podworskie – 0,07 % pow. Gminy			
1	Park	8,31	Mroczków Gościnny
2	Park	3,71	Zameczek
3	Starostwo	2,40	Opoczno
Razem 14,32			
Cmentarze – 0,06 % pow. Gminy			
1	przy ul. Moniuszki	1,82	Opoczno
2	przy ul. Granicznej	5,30	Opoczno
3	Libiszów	1,14	Libiszów
4	Kraśnica	1,84	Kraśnica
5	Sołek	1,17	Sołek
6	Mroczków	1,10	Mroczków Gościnny
Razem 12,37			
Ogrody działkowe – 0,13 % pow. Gminy			
1	Tulipan	5,17	Opoczno
2	Jagoda	1,12	Mroczków Gościnny
3	OZMO	5,86	Opoczno
4	Błonie	12,13	Opoczno
Razem 24,28			

Źródło: Zmiana Studium Uwarunkowań I Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Opoczno, 2015

Zabytkowy Park w Mroczkowie Gościnnym - drzewostan parku tworzą wysokie, dorastające nierzadko do 30 metrów, stare lipy, klony, jesiony, dęby. Rośnie tu około 400-letni dąb szypułkowy- pomnik przyrody. Malowniczy park jest poprzecinany ścieżkami spacerowymi, w jego południowym krańcu leży romantyczna aleja lipowa, natomiast na wschodnim jesionowa. Zachowaniu różnorodności flory i fauny sprzyjają trzy parkowe stawy o łącznej powierzchni 22 arów oraz niewielkie strugi i cieki wodne[20].

[20] wwww.poznajopoczynskie.pl.

Rysunek 13. Zabytkowy park w Mroczkowie Gościnnym

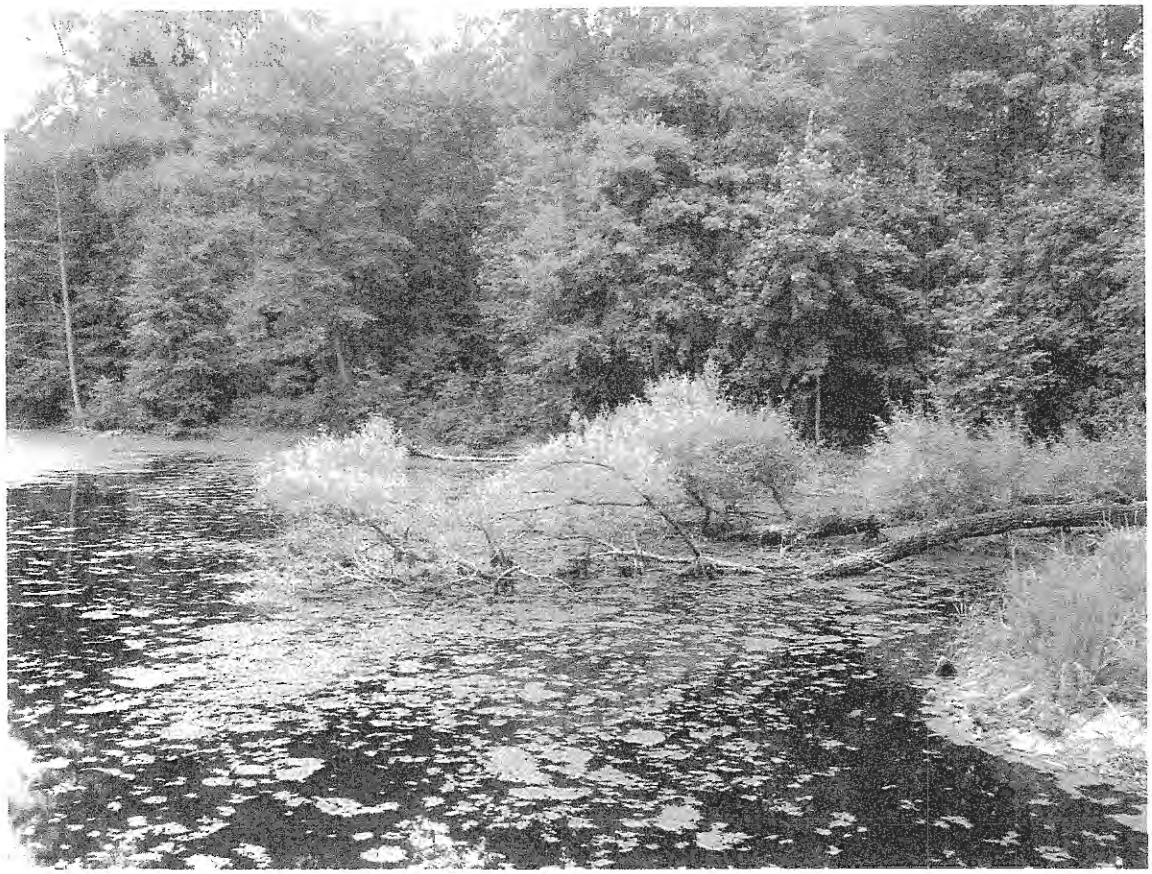

Źródło: archiwum Urzędu Miejskiego w Opocznie

Fauna - na terenie lasów opoczyńskich spotkać można takie zwierzęta, jak: sarny, jelenie, dziki, lisy, zające, daniele, łasice, kuny leśne i kamionki, piżmaki amerykańskie, jeże, nietoperze (borowiec wielki); z ptaków - kruk, puchacz, jarząbek, bocian czarny, żuraw pospolity, bojownik i słowik szary. Ponadto, w ostatnich latach notuje się stopniowy napływ bobrów, zajmujących dawne siedliska. Teren obniżenia dolinnego rzek Wąglanki i Drzewiczki jest siedliskiem licznych gatunków płazów i owadów[21].

Zasoby kulturowe

Miejski Dom Kultury im. Tadeusza Sygietyńskiego – stanowi miejsce kulturalno-społecznej animacji z wykorzystaniem edukacji kulturalnej. Oferta kulturalna MDK zaspokaja zarówno potrzeby mieszkańców miasta jak i wsi. Skierowana jest do wszystkich grup wiekowych. Miejski Dom Kultury jest wiodącą placówką kultury w gminie, realizującą program polityki kulturalnej. Jest jej wizytówką i strategicznym nośnikiem promocyjnym. Promuje "amatorski ruch artystyczny" (ara), proponuje koncerty muzyczne, występy estradowe, spektakle teatralne, spotkania autorskie, wystawy, wernisaże, konkursy recytatorskie[22]. Główne pomieszczenia w MDK to:

[21] Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla gminy Opoczno, 2015.
[22] *Nasza działalność*, www.mdkopoczno.pl.

- sala widowiskowo-kinowa (368 miejsc siedzących);
- sala konferencyjna;
- punkt informacyjny z szatnią;
- kasa biletowa;
- pokoje administracyjne;
- pracownia modelarska;
- pracownia muzyczna × 3;
- sala prób Orkiestry Miejskiej;
- pracownia plastyczna;
- pracownia teatralna;
- pracownia fotograficzna;
- sala baletowa;
- klubokawiarnia;

Rysunek 14. Miejski Dom Kultury im. Tadeusza Sygietyńskiego

Źródło: archiwum Urzędu Miejskiego w Opocznie

Zamek Kazimierzowski – zamek wybudowany został za czasów Kazimierza Wielkiego (XIV w.). Obiekt był typowym zamkiem miejskim tzn. leżał w obrębie miasta. Zbudowany został jednocześnie z murami miasta i znajdował się w ich obrębie. Prawdopodobnie zamek posiadał główną wieżę (na planie koła lub kwadratu) typową dla warowni z tego okresu oraz bramę wjazdową. Po

zniszczeniu przez Szwedów w 1655 r. odbudowany został w pod koniec XIX w., z wykorzystaniem starych fundamentów. W 1927 r. obiekt został nieco przebudowany w celu zarchaizowania jego wyglądu. Od 1976 r. w zamku działa Muzeum Regionalne[23]. Wg legend, zamek pełnił rolę siedziby królewskiej, w czasie kiedy Kazimierz Wielki przyjeżdżał na polowania w okoliczne lasy, a sam obiekt połączony miał być piwnicami z Domem Esterki[24].

Rysunek 15 Zamek w Opocznie

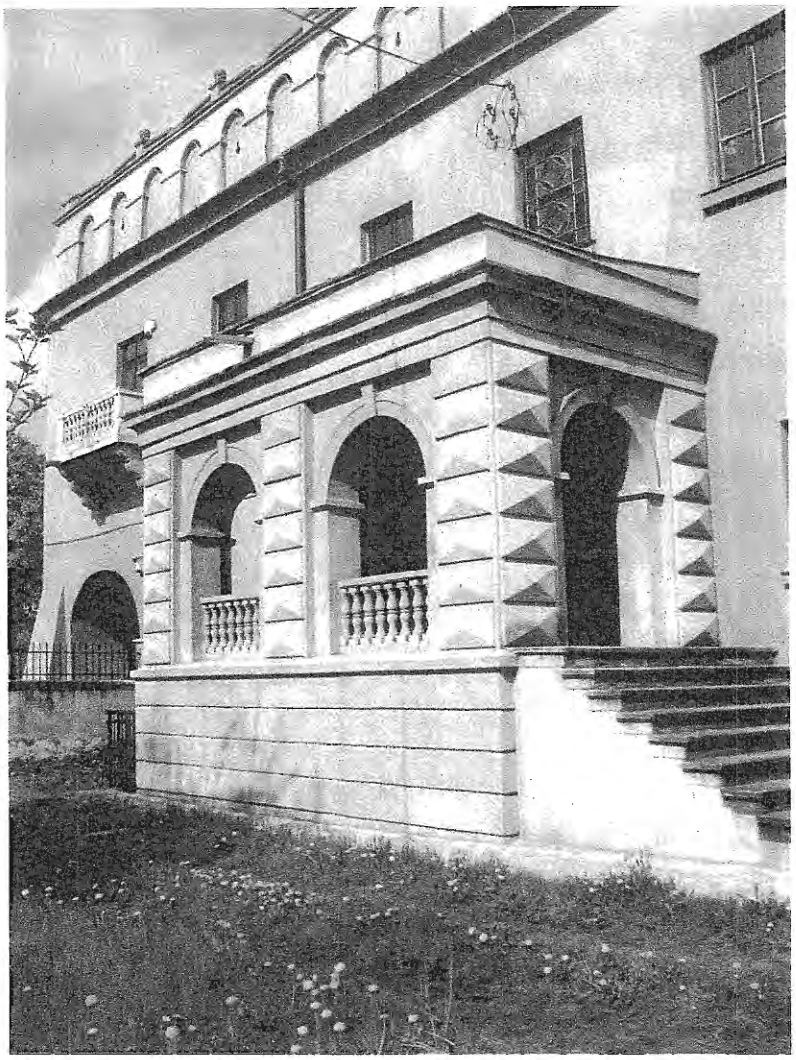

Źródło: archiwum Muzeum Regionalnego w Opocznie.

Obecnie w zamku mieści się Muzeum Regionalne w Opocznie, które gromadzi dobra kultury i materiały dokumentacyjne w zakresie archeologii, historii, numizmatyki, historii sztuki, etnografii. Muzeum posiada następujące działy merytoryczne:

[23] Zabytki regionu opoczyńskiego w rysunkach Andrzeja Kobalczyka, Opoczno 1994.
[24] Gmina Opoczno. Wczoraj, dziś, jutro. Red. B. Świątek – Mazur.

- Etnografii, który gromadzi i naukowo opracowuje zbiory w zakresie sztuki ludowej, rolnictwa rzemiosła oraz materiały obrazujące kulturę społeczną i duchową;
- Archeologii i Numizmatyki zajmujący się zbiorami w zakresie kultury materialnej dawnych społeczeństw ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Opoczyńskiej;
- Historii i Historii Sztuki, który gromadzi i naukowo opracowuje materiały historyczne ze szczególnym uwzględnieniem Ziemi Opoczyńskiej;
- Naukowo-Oświatowy koordynujący działalność popularyzatorską, organizujący wystawy czasowe, stałe oraz objazdowe oraz prowadzący dokumentację historii Muzeum;
- Bibliotekę.

Stałe ekspozycje Muzeum Regionalnego prezentują historię i dziedzictwo kulturowe regionu opoczyńskiego: „Z dziejów Ziemi Opoczyńskiej", „Opoczno w czasie II wojny światowej" oraz szereg ekspozycji dotyczących folkloru opoczyńskiego.

Rysunek 16 Muzeum Regionalne w Opocznie

Źródło: archiwum Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Dom Esterki – jeden z ważniejszych zabytków Opoczna. Według legendy miał go zbudować Kazimierz Wielki dla opoczyńskiej Żydówki od której wziął swoją nazwę. Budynek przez lata zmieniał swój wygląd poprzez różnego rodzaju przebudowy. Obecnie (od 1975 r.) w budynku działa Miejska Biblioteka

Publiczna[25]. Budowla miała mieć podziemne połączenie z zamkiem, a w samym domu mieszkać miała Estera z rodziną. Do najstarszej części należą dwa pomieszczenia na parterze o kolebkowym sklepieniu oraz posiadająca kolebkowe sklepienia piwnica. Ponad oknami pierwszego piętra dojrzeć można fragmenty napisów łacińskich, majuskułowych z XVI w. o treści *„Zręczna rada nastąpiła Mąż doskonały służył czasowi... Wszystko obiecał poświęcić pracy i Bogu....Mąż cierpliwy błądził wygnany z miasta jako pasterz któremu oddano w opiekę rzeczy* (miasto)"[26].

Rysunek 17 Dom Esterki w Opocznie

Źródło: www.opoczno.pl

Fragmenty dawnego układu urbanistycznego Opoczna – o historycznym charakterze miasta, prócz wymienionych powyżej zabytków, świadczą również m.in. kamienice zlokalizowane przy Placu Kościuszki (pochodzące prawdopodobnie z XVII w.), pałacyk przy ul. Staromiejskiej będący siedzibą Urzędu Miejskiego, kościół p.w. św. Bartłomieja, którego fragment prawdopodobnie pochodzi z czasów Kazimierza Wielkiego[27], dworek mieszczański modrzewiowy przy ulicy Cichej, budynki przy ulicy Janasa, 1 – Maja, Szpitalnej czy Kuligowskiej nawiązujące do tradycji żydowskiej.

[25] Zabytki regionu opoczyńskiego w rysunkach Andrzeja Kobalczyka, Opoczno 1994.
[26] Gmina Opoczno. Wczoraj, dziś, jutro. Red. B. Świątek – Mazur.
[27] Gmina Opoczno. Wczoraj, dziś, jutro. Red. B. Świątek – Mazur.

Tradycje związane z historią społeczności żydowskiej - historia Opoczna nierozerwalnie związana jest z kulturą żydowską. Prawdopodobnie pierwszych Żydów sprowadził Kazimierz Wielki, a pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi z 1505 r. W 1646 starosta opoczyński osadził kilka rodzin żydowskich za murami zamku oddając im do dyspozycji 14 placów, z których jeden przeznaczony został na synagogę, drugi na cmentarz a reszta na zabudowę mieszkaniową. Tym samym, przyczyniono się do powstania nowego przedmieścia, które z biegiem czasu zaczęto nazywać przedmieściem żydowskim. Z biegiem czasu Żydzi zaczęli stanowić większość wśród rzemieślników opoczyńskich znacznie rozszerzając przy tym posiadane place[28]. Od lat 40-tych XVII wieku w Opocznie funkcjonowała gmina żydowska. Gmina określana była w aktach jako Communitas Judeaorum lub Civitas Judeaorum a po hebrajsku Kehila. Na czele gminy stał rabin. Kontrolował życie religijne gminy, sprawował nadzór nad synagogą, rzeźnią, cmentarzem. W listopadzie 1940 r. w Opocznie utworzone zostało getto żydowskie, które obejmowało ulice Berka Joselewicza, Kazimierza Wielkiego, Błotną, Józefa Piłsudskiego, Szpitalną. Niemcy umieścili tam nie tylko ludność Opoczna, ale również ludność żydowską z okolicznych miejscowości. Od 1942 r. Niemcy organizowali wywózki ludności z getta opoczyńskiego do obozów zagłady. Do końca wojny mieszkania pożydowskie były niezamieszkane. Pamiątki związane z kulturą żydowską odnaleźć można w zbiorach Muzeum Regionalnego w Opocznie czy np. w postaci byłej synagogi[29].

Rysunek 18. Monety 10, 20 marek z Getta łódzkiego – zbiory Muzeum Regionalnego w Opocznie

Źródło: Muzeum Regionalne w Opocznie - Informator

Trasa turystyczna po terenach wiejskich gminy Opoczno pod hasłem „Poznaj Opoczyńskie"- trasa turystyczna wiodąca po obszarach wiejskich gminy Opoczno dająca możliwość poznania historii,

[28] Ibidem.
[29] Ludność Żydowska w Opocznie, www.opoczno.republika.pl.

walorów naturalnych i tradycji regionu. Trasa ma długość 45 km, którą można pokonać np. rowerem, pozwalająca poznać piękne krajobrazy na brzegach naturalnej Drzewiczki, natknąć się na dzikie zwierzęta terenów podmokłych czy też zapoznać się z bogatą historią maleńkich osad, charakteryzujących się różnorodnością tradycji ludowych. W ramach projektu funkcjonuje m.in. strona internetowa zawierająca informacje o trasie, zdjęcia, mapy i ciekawostki.

Rysunek 19 Karwice, Stary młyn – zdjęcie wykonane w ramach projektu „Poznaj Opoczyńskie"

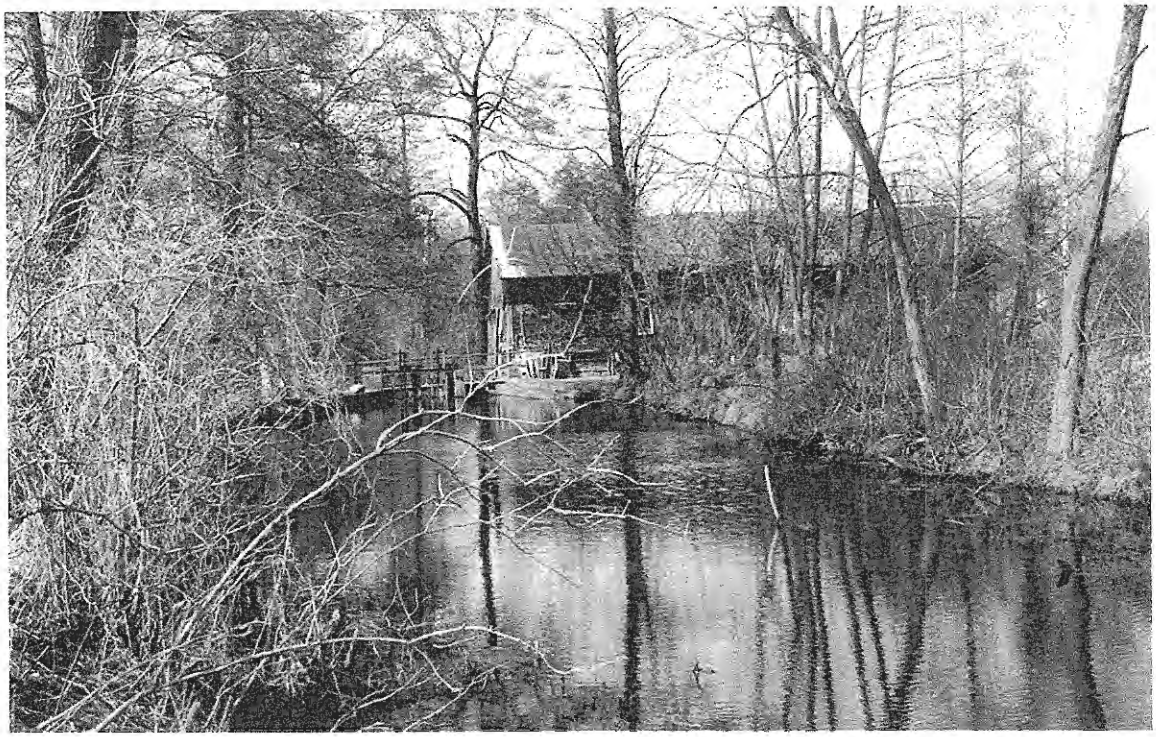

Źródło: www.poznajopoczynskie.pl

Ścieżka dydaktyczna wytyczona przez nadleśnictwo Opoczno w Januszewicach – ściezka długości 3,1 km. Swój bieg zaczyna przy leśniczówce i parkingu w kompleksie Januszewice, tuż obok miasta Opoczno, przy drodze krajowej nr 12 Piotrków Trybunalski – Radom. W miejscu tym zlokalizowany jest parking leśny wraz z miejscem do odpoczynku. Celem przyświecającym powstaniu ścieżki była promocja cenniejszych fragmentów drzewostanów Nadleśnictwa Opoczno, usytuowanych w najbliższej okolicy miasta.

„Trakt przez Puszczę Pilicką" - przez północny fragment gminy Opoczno przebiega rowerowy szlak turystyczny „Trakt przez Puszczę Pilicką". Prowadzi z Czerniewic do Studziannej - Poświętnego przez leśne ostępy Puszczy Pilickiej. Łączna długość szlaku wynosi 40 km[30].

„Szlak Romański" – samochodowa trasa turystyczna łącząca miejscowości o przeszłości romańskiej. Długość szlaku na terenie województwa łódzkiego wynosi 445 km[31].

[30] www.lodzkie.travel.
[31] www.kultura.lodz.pl.

„Szlak Frontu I wojny światowej" – Opoczno znajduje się na trasie szlaku frontu I wojny światowej. Długość szlaku znajdującego się w granicach województwa łódzkiego wynosi 300 km. W Łódzkiem prowadzi przez miejsca związane z "Operacją Łódzką" z jesieni 1914 r. i wzdłuż frontu na rzece Rawce, gdzie walki toczyły się do maja 1915 r. Obejmuje miejsca i obiekty, do których turysta może dostać się samochodem[32].

Położenie - miasto i gmina Opoczno znalazły się w: Strefie Turystycznej Opoczyńsko - Białaczowskiej (środkowy i południowy fragment) oraz Paśmie Turystycznym Pilicy (północny fragment)[33].

Historyczne dziedzictwo przemysłowe – przemysł ceramiczny – Opoczno jest rozpoznawalne jako zagłębie ceramiczne. Skojarzenia związane są z polskimi potentatami w produkcji płytek ceramicznych działającymi na terenie gminy. Zakłady te (oraz mniejsze, wspierające ich działalność) zatrudniają znaczną część mieszkańców, zapewniając rozwój gospodarczy miasta.

W 1883 r. Jan Dziewulski wraz z braćmi Józefem i Władysławem Lange założyli przy dzisiejszej ul. Staromiejskiej w Opocznie fabrykę ceramiczną pod nazwą Firma Dziewulski i Bracia Lange. Zakład produkował głównie na lokalne potrzeby, wykorzystując glinę z pokładów na własnym terenie oraz w okolicach dzisiejszej ul. Inowłodzkiej. Niedługo później odkryto w Opocznie białą glinkę i w 1885 r. właściciele firmy zakupili nową działkę, również przy ul. Staromiejskiej, na której wybudowano pierwsze właściwe zabudowania fabryczne.

Po prawie trzech latach działalności w 1898 r. fabrykę przekształcono w Towarzystwo Akcyjne Dziewulski i Lange, spółkę akcyjną z kapitałem zakładowym 400.000 rubli. Tak powstała pierwsza fabryka płytek ceramicznych na ziemiach polskich, nazywana potocznie przez opocznian „Dziewulanką".

Przedsiębiorstwo z biegiem lat ulegało licznym przeształceniom, poprzez co zmianie uległa m.in. nazwa: 1951 r. – Opoczyńskie Zakłady Płytek Kamionkowych, 1963 r. – Zakłady Płytek Ceramicznych „Opoczno", 1980 r. Zespół Zakładów Płytek Ceramicznych „Opoczno" [34] i obecnie Opoczno I Sp. z o.o., należąca do grupy Cersanit.

Baza turystyczna gminy:

- ✓ Kryta Pływalnia „Opoczyńska Fala",
- ✓ kort tenisowy przy hotelu Park,
- ✓ „Hotel Opoczyński" – Opoczno, ul. Graniczna 7 (20 miejsc),
- ✓ Restauracja i Hotel – „Savana" – Opoczno, ul. Piotrkowska 61 (19 miejsc),

---

[32] www.dzieje.pl

[33] Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe dla gminy Opoczno, 2015.

[34] Towarzystwo Akcyjne Dziewulski i Lange, P. Budziński, www.opoczno-top.pl.

- ✓ Restauracja i Hotel „Park" – Opoczno, ul. Kolberga (28 miejsc),
- ✓ Restauracja i hotel „Słoneczny Dwór", ul. Inowłodzka 28a,
- ✓ Usługi hotelowe – Opoczno, ul. Graniczna 8 (4 miejsca),
- ✓ Agroturystyka (6 gospodarstw agroturystycznych)[35].

Zabytki - na terenie gminy Opoczno występują obiekty kultury materialnej wpisane do rejestru zabytków, na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2014r., poz. 1446).

Do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wpisane są obiekty:

Januszewice

- zespół dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 351 z 23.06.1967:

- oficyna,
- czworaki,

Mroczków

- park dworski, 1 poł. XIX, nr rej.: 312 z 31.08.1983.

Opoczno

- śródmieście miasta, nr rej.: 303 z 4.12.1956,
- zespół kościoła par. p.w. św. Bartłomieja, ul. Kościelna 2:

- kościół, 1365, 1939, nr rej.: 307 z 1.12.1956 oraz 352 z 21.06.1967,
- dzwonnica, 1 poł. XIX, nr rej.: j.w.,
- plebania, 1622, nr rej.: 838 z 6.02.1959,

- kościół cmentarny p.w. św. Marii Magdaleny, drewn., XVIII, 1919, 1926, nr rej.: A/74 z 25.02.2009.
- zamek, ob. muzeum, pl. Zamkowy 1, poł. XIV, XVII, 1927, I. 70-te XIX wieku, nr rej.: 306 z 30.11.1956 oraz 272 z 3.11.1977.
- zespół dworski „starostwo", ul. Parkowa / Kolberga, XVII-XIX, nr rej.: 779 z 30.05.1972 oraz 256 z 6.10.1995:

- dwór,
- oranżeria,
- spichrz (lamus),
- 2 czworaki,
- park.

- dom „Esterki", Plac Kościuszki 15, 1500 - XVI, lata 90-te XIX wieku nr rej.: 305 z 30.11.1956 i z 21.06.1967.
- synagoga wraz z otoczeniem zabytku, ul. Janasa 13/15, nr rej. A/113 z 2.05.2011 r.

---

[35] www.opocznopowiat.pl/

Zameczek

- park, nr rej.: 329 z 31.08.1983 i z 18.01.1996[36].

Sołek

- kościół par. p.w. św. Barbary, drewn., poł. XVII, nr rej.: 460 z 28.02.1957 oraz 354 z 21.06.1967 r. (obecnie, po pożarze w 2008 roku, pozostała jedynie drewniana dzwonnica).

Folklor - gmina Opoczno to region posiadający charakterystyczne cechy przejawiające się w języku, historii i cechach kulturowych. Zdaniem etnografów lud opoczyński jest „usposobienia żywego i niespożytej energii". Mieszkańcy dbają o kultywowanie tradycji przodków m.in. poprzez noszenie regionalnych strojów ludowych, kultywowania obrzędów i zwyczajów. Gmina słynie z aktywności wielu twórców, m.in. hafciarek, wycinankarek i muzykantów. Oryginalny charakter podkreślają zespoły ludowe, twórcy ludowi i liczne Koła Gospodyń Wiejskich[37].

Rysunek 20. Wyroby opoczyńskiego rękodzieła ludowego

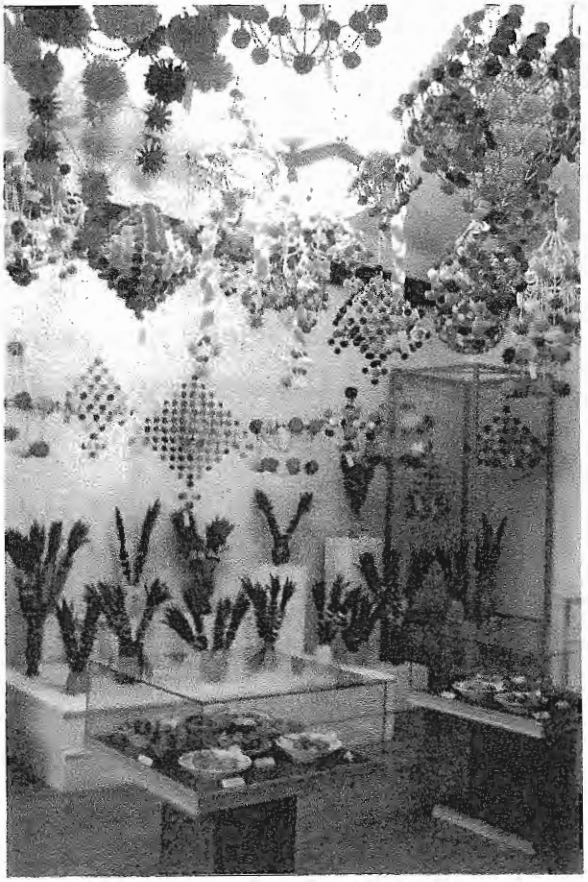

Źródło: archiwum Urzędu Miejskiego w Opocznie.

Akweny i ośrodki wodne w gminie Opoczno i najbliższej okolicy:

- ✓ Opoczno – zbiornik wodny przy ul. 17 Stycznia w Opocznie - dopływ z rzeki Drzewiczki, odpływ do rzeki Wąglanki, powierzchnia 6,06 ha,

[36] *Strategia rozwoju gminy Opoczno na lata 2016-2020*, Opoczno 2016.
[37] Opoczno-broszura informacyjna, Urząd Miejski w Opocznie 2009.

- ✓ Miedzna Murowana – zbiornik wodny (retencyjny), żeglarstwo, rybołówstwo (gmina Białaczów, Żarnów),
- ✓ Miedzna Murowana – Stanica Harcerska – pokoje noclegowe, pole namiotowe, sala konferencyjna (letnia), kuchnia, sanitariaty,
- ✓ Tresta – pole campingowo - biwakowe (1000 m2), świetlica, kuchnia, zaplecze sanitarne, zalew Sulejowski – żeglarstwo, sporty wodne,
- ✓ Drzewica – zbiornik rekreacyjno-retencyjny, wędkarstwo, tor dla kajakarstwa górskiego[38].

Sektor prywatny i społeczny funkcjonujący w sferze turystyki w Gminie Opoczno:

- ✓ „Hotel Opoczyński" – Opoczno, ul. Graniczna 7 (20 miejsc),
- ✓ Restauracja i Hotel – „Savana" – Opoczno, ul. Piotrkowska 61 (19 miejsc),
- ✓ Restauracja i Hotel „Park" – Opoczno, ul. Kolberga (28 miejsc),
- ✓ Restauracja i hotel „Słoneczny Dwór", ul. Inowłodzka 28a,
- ✓ Usługi hotelowe – Opoczno, ul. Graniczna 8 (4 miejsca),
- ✓ Agroturystyka (6 gospodarstw agroturystycznych),
- ✓ BIU TRAVEL – OPOCZYŃSKIE BIURO PODRÓŻY,
- ✓ Biuro Podróży i Turystyki Almatur Łódź Sp. z o.o.,
- ✓ AR-SPORT – Opoczno,
- ✓ Polskie Towarzystwo Turystyki Krajoznawczej Oddział w Opocznie,
- ✓ Wiktor Biernacki – przewodnik terenowy Województw: Łódzkiego - region Opoczno - Tomaszów Maz. - Piotrków Tryb., Świętokrzyskiego - Góry Świętokrzyskie – Kielc, Podkarpackiego - Bieszczady, pilot, organizator wycieczek,
- ✓ Restauracje i lokale gastronomiczne w Opocznie: 17,
- ✓ Restauracje i lokale gastronomiczne na obszarze wiejskim gminy Opoczno: 4.

Możliwość współpracy regionalnej - wg wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy w ramach opracowania Strategii Rozwoju, zdaniem ankietowanych Opoczno powinno nawiązać współpracę z innymi miejscowościami w celu podniesienia potencjału turystycznego. Jako propozycje w tym zakresie wskazywano przede wszystkim Spałę (46%), Inowłódź (13,8%) i Drzewicę (7,4%). Współpraca mogłaby polegać przede wszystkim na tworzeniu szlaków turystycznych (głównie rowerowych).

[38] Ibidem.

Planowane kierunki działań

Biorąc pod uwagę wyszczególnione w dokumencie walory turystyczne gminy Opoczno, należy stwierdzić, że region ten posiada duży potencjał turystyczny. Z jednej strony mamy do czynienia z bogatymi zasobami przyrodniczymi, a z drugiej warte wyeksponowania walory kulturowe, w znacznej mierze ukierunkowane na historyczny charakter gminy.

Władze gminy od wielu lat dbają o prezentację posiadanych walorów turystycznych, m.in. poprzez wydawanie katalogów, broszur i innych materiałów promocyjnych w formie wydawnictw drukowanych. Niemniej brakuje spójnej koncepcji promocji dla gminy. Ograniczenia w rozwoju gospodarki turystycznej gminy upatrywać można również w stosunkowo niskiej komercjalizacji produktów turystycznych. Trudno również mówić o spójnym produkcie kulturowo-turystycznym, który trwale promowałby region i wybijał się w świadomości odbiorców. Stwarza to tym samym dobre perspektywy do rozwoju lokalnej turystyki poprzez podjęcie działań w tym zakresie.

Zgodnie z aktualnymi trendami, oferta turystyczna powinna zostać zaprojektowana w odniesieniu do konkretnych grup odbiorców, tj. z uwzględnieniem ich specyficznych wymagań. Ponadto, planowane działania powinny być ze sobą zintegrowane i nie stanowić zupełnie odrębnych działań.

Wg wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy w ramach opracowania Strategii Rozwoju, tradycja opoczyńskiego przemysłu ceramicznego oraz opoczyńska kultura ludowa (zarówno w wersji tradycyjnej, jak i unowocześnionej i skomercjalizowanej) stanowią główny atut, który powinien zostać wykorzystany do promocji gminy. Ponadto, wskazywano również na dziedzictwo historyczne. Ponadto, zdaniem respondentów największy potencjał turystyczny Opoczna przedstawia Miejski Dom Kultury i jego otoczenie oraz Zalew i jego otoczenie, jako teren rekreacyjno – sportowy.

Warto również zauważyć, że zdaniem ankietowanych Opoczno powinno nawiązać współprace z innymi miejscowościami w celu podniesienia potencjału turystycznego. Jako propozycje w tym zakresie wskazywano przede wszystkim Spałę (46%).

Prócz wykorzystania historycznych i, związanych z tym, kulturowych walorów gminy, można powiązać je z walorami środowiskowymi, tworząc powiązany produkt turystyczny. Np. stałą popularność miejsc historycznych powiązać można z aktualnym trendem związanym ze zdrowym stylem życia – pieszymi wędrówkami, szlakami rowerowymi np. w formie spójnych turystycznych szlaków historyczno-przyrodniczych. Warto również mieć na uwadze trendy odnoszące się do turystyki obszarów miejskich. Ostatnie lata wyraźnie sugerują, ze turyści przestali interesować się wyłącznie miastami/dzielnicami turystycznymi. Na pierwszy plan zaczyna wychodzić potrzeba poznania prawdziwego życia mieszkańców miast, poznanie atmosfery miejsca oraz samego miasta traktowanego jako dziedzictwo kulturowe i uznawanego za niepodzielny element przestrzeni turystycznej, co jest związane

z traktowaniem przez turystę odwiedzanego miasta w kategoriach symbolicznych i pozostawania pod wpływem jego *genius loci*[39], tj. siły sprawiającej, ze dane miejsce jest jedyne w swoim rodzaju.

Dostosowanie oferty turystycznej gminy do aktualnych trendów i wykorzystanie potencjałów endogenicznych pozwoli w konsekwencji na zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy, w tym do utrzymania i tworzenia nowych miejsc pracy w turystyce.

Opracowana diagnoza turystyczna, analiza potencjałów endogenicznych oraz analiza SWOT pozwoliła w konsekwencji na:

- ustalenie stanu zasobów głównych zasobów turystycznych gminy;
- określenie roli turystyki w rozwoju gminy;
- wskazanie kierunków działań dla rozwoju turystyki lokalnej.

Zgodnie z przeprowadzoną analizą i biorąc pod uwagę lokalne uwarunkowania przestrzenno-funkcjonalne gminy, działania z zakresu rozwoju turystyki lokalnej powinny zmierzać w kierunku:

- ✓ Stworzenia spójnych produktów turystycznych;
- ✓ Stworzenia czytelnego i funkcjonalnego systemu internetowej promocji gminy;
- ✓ Utworzenia szlaków przyrodniczo-historycznych;
- ✓ Podnoszenia świadomości historyczno-turystycznej wśród lokalnej społeczności (w tym wśród młodego pokolenia);
- ✓ Propagowania działań z zakresu aktualnych trendów (m.in. wykorzystanie mody na zdrowy styl życia oraz poznawania historii lokalnej).

Działania władz Gminy z zakresu wsparcia rozwoju turystyki lokalnej powinny uwzględniać takie elementy, jak:

- ✓ Wzrost liczby miejsc pracy w sektorze turystycznym;
- ✓ Ochrona miejsc zabytkowych;
- ✓ Ochrona środowiska naturalnego;
- ✓ Rozbudowa bazy turystycznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Proponowane kierunki działań dzięki spójności z Koncepcją rozwoju turystyki w województwie łódzkim pozwalają zarówno na wzrost atrakcyjności turystycznej samej gminy, jak i powiatu oraz w konsekwencji województwa łódzkiego.

Planowane działania podzielone zostały na 5 filarów działań o wspólnej tematyce (nawiązujące do endogenicznych potencjałów gminy i szans wskazywanych przez mieszkańców) oraz związane z nimi działania wspomagające.

---

[39] M. Derek, *Turystyka poza utartym szlakiem – nowy model turystyki miejskiej.*

Rysunek 20. Filary rozwoju turystyki w gminie Opoczno

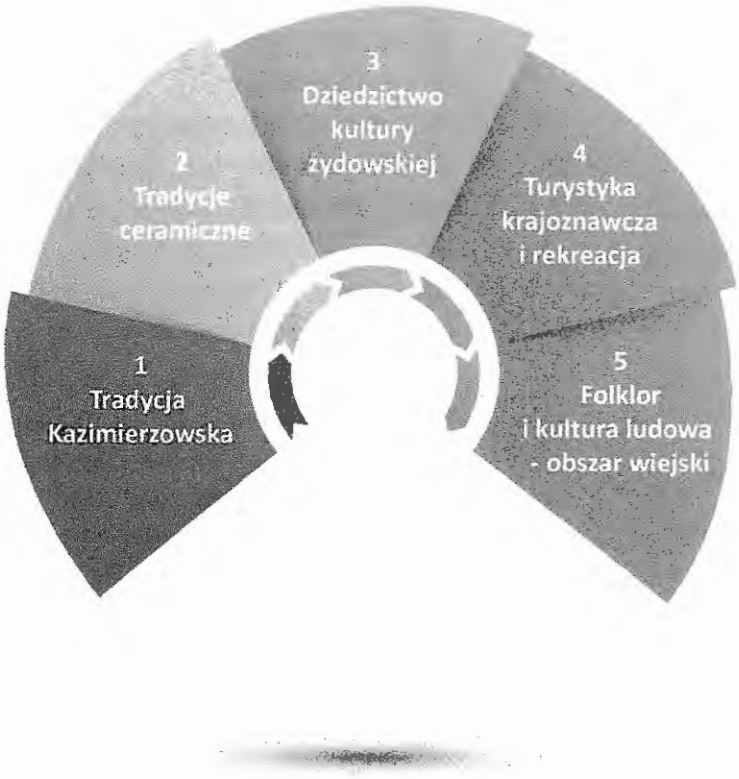

Źródło: opracowanie własne

Wykorzystanie endogenicznych potencjałów gminy w rozwoju potencjału turystycznego opierać musi się na komplementarności planowanych działań. Przeprowadzona analiza pozwoliła na określenie ww. potencjałów i zaplanowanie głównych działań wg wynikających z nich 5 filarów:

1. Tradycja Kazimierzowska
2. Tradycje ceramiczne
3. Dziedzictwo kultury żydowskiej
4. Turystyka krajoznawcza i rekreacja
5. Opoczyńska kultura ludowa - obszar wiejski.

Taki podział zapewnia wykorzystanie szeregu potencjałów, zarówno historycznego (wynikającego z tradycji żydowskich, związania gminy z Kazimierzem Wielkim czy ogromnego znaczenia dla rozwoju polskiego przemysłu ceramicznego), jak i kulturowego (kultura lokalna i folklor terenów wiejskich) czy też przyrodniczego (bogate zasoby naturalne i krajobrazowe, możliwość uprawiania sportu i turystyki krajoznawczej).

Poniżej zaprezentowane zostały kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej gminy Opoczno w oparciu o ww. filary.

Proponowane kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej gminy Opoczno:

Nazwa działania	Charakterystyka
	Działania główne
Tradycja Kazimierzowska	• zagospodarowanie terenu przy Zamku Kazimierzowskim • odsłonięcie południowej strony zamku • budowa schodów przy Zamku w miejsce obecnego muru i ogrodzenia pomnika • utworzenie parkingu przy Zamku • odsłonięcie fragmentu pozostałych, ukrytych fundamentów dawnego Zamku • powołanie Szlaku Kazimierza Wielkiego, którego elementem byłyby lokalizacje na terenie Opoczna, tj. m.in. tereny zamkowe, Dom Esterki. Szlak będzie łączył miasta, zamki, warownie i inne miejsca związane z kazimierzowskim rodowodem. Na szlaku znalazłyby się m.in. takie miejscowości (prócz Opoczna) jak Bolesławiec, Brzeziny, Brzeźnica, Fałków, Łęczyca, Opoczno , Inowłódź, Przedbórz, Piotrków Trybunalski, Radoszyce, Rawa Mazowiecka, Skierniewice, Góry Mokre, Szczerców, Sieradz, Wieluń, Żeleźnica. Szlak wpływałby wiec na rozwój potencjału turystycznego całego województwa łódzkiego • Restauracja i modernizacja Muzeum Regionalnego i Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz adaptacja zdegradowanego budynku przy Placu Kościuszki 20 na cele społeczne i kulturalne
Tradycje ceramiczne	• publikacja „Albumu płytek ceramicznych" • instalacje artystyczne z wykorzystaniem płytek ceramicznych zlokalizowane w różnych częściach miasta • wkomponowanie elementów ceramicznych w elementy małej architektury miejskiej • identyfikacja poszczególnych obszarów miasta poprzez stworzenie spójnej koncepcji oznakowania drobnymi elementami ceramicznymi • stworzenia Muzeum Płytki Ceramicznej poprzez remont i zaadaptowanie budynku do pełnienia funkcji muzeum lub budowę nowego budynku, wyposażenie w niezbędny sprzęt, zgromadzenie eksponatów oraz organizację wystaw oraz imprez kulturalnych na rzecz mieszkańców i turystów; • organizacja Festiwalu Płytki Ceramicznej
Dziedzictwo kultury żydowskiej	• utworzenie trasy turystycznej w miejscu dzielnicy

	żydowskiej utworzenie miejsca związanego z kulturą żydowską w miejscu skweru po targowisku • utworzenie miejsca pamięci z zagospodarowaniem odnalezionych macew z cmentarzy żydowskich w opoczyńskiem • szlak turystyczny związany z byłymi żydowskimi mieszkańcami miasta • utworzenie izby pamięci rekonstruującej typowy dom rodziny żydowskiej z okresu przedwojennego
Turystyka krajoznawcza i rekreacja	• Budowa ścieżki rowerowej/ciągu pieszo-rowerowego w ul. Partyzantów i ul. Limanowskiego z kładką przez rzekę Wąglankę do zalewu w Opocznie. Zakres inwestycji obejmuje utworzenie zjazdów indywidualnych, odwodnienie, fragmenty chodników dla pieszych, elementy stałej organizacji ruchu • Zagospodarowanie terenu wokół zalewu przy ulicy 17 – go stycznia w Opocznie: - ścieżka pieszo-rowerowa wokół zbiornika o nawierzchni asfaltowej - tereny utwardzone kostką brukową (chodniki, schody terenowe, ciągi spacerowe, plac pod sceną-molo, zejścia do przystani) - pawilony – sanitarny, małej gastronomii, handlowy, gospodarczy - altana konstrukcji drewnianej - przystań dla kajaków i innych małych łodzi - oświetlenie wokół zbiornika – oświetlenie parkowe - monitoring wokół zbiornika - zakup kajaków i rowerów wodnych - place zabaw dla dzieci, siłownie zewnętrzne, ławeczki parkowe i na cokołach betonowych, boisko do siatkówki plażowej, natrysk zewnętrzny – plażowy -elementy małej architektury miejskiej wykorzystujące elementy ceramiczne • Przebudowa nawierzchni jezdni i chodnika drogi gminnej ulica Wałowa: w zakres inwestycji wchodzą roboty drogowe, przebudowa nawierzchni jezdni, chodnika i zjazdów indywidualnych do posesji oraz utwardzenie części powierzchni działek nr ewid. 35/1 i 35/2. • Utworzenie szlaków rowerowych na terenach wiejskich, umieszczenie na trasie szlaku tabliczek informacyjnych z podstawowymi informacjami o obiekcie wraz z linkiem i kodem QR do audio przewodników, umieszczenie audio przewodników w formie płyt cd w Punkcie

	Informacji Turystycznej. • Utworzenie skateparku przy zalewie w Opocznie. • Organizacja cyklicznych wydarzeń kulturalnych (m.in. Muzeum Regionalne w Opocznie: „Europejska Noc Muzeów", „Europejskie Dni Dziedzictwa – Festiwal Opoczno Folk Attac"; Miejska Biblioteka Publiczna w Opocznie: „Cała Polska czyta dzieciom – udział w akcji ogólnopolskiej", „Noc bibliotek – ogólnopolska akcja czytelnicza", „Narodowe Czytanie" – ogólnopolska akcja czytelnicza", „E-mobilni w bibliotece", „Ocalić od zapomnienia – dziedzictwo kulturowe regionu opoczyńskiego"). • Odmulenie rzeki Drzewiczki na długości około 1 km i na wysokości zalewu w celu umożliwienia rekreacji kajakowej.
Opoczyńska kultura ludowa - obszar wiejski.	• Szlak rzemiosła ludowego - szlak turystyczny śladem lokalnego rękodzieła nie mechanicznego • Utworzenie Izb Regionalnych przy Świetlicach Wiejskich • Promocja istniejących izb tradycji, prezentacja opoczyńskiego folkloru i sztuki ludowej na imprezach ponadlokalnych. • Organizacja imprez o randze ponadlokalnej promujących i popularyzujących kulturę ludową.
Działania wspierające	
Koncepcja i stworzenie nowych materiałów promocyjnych: publikacje i gadżety promocyjne	Publikacje i gadżety promocyjne nawiązujące do historii miasta i wykorzystujące elementy ceramiczne, mogące zostać wykorzystane przy planowanych działaniach promocyjnych
Stworzenie serwisu internetowego promującego atrakcje turystyczne gminy	Przykładowe funkcjonalności serwisu: -Informacja turystyczna (dostęp do bazy informacji o atrakcjach turystycznych w obszarze gminy, lista wszystkich imprez rozrywkowych) -Sprzedaż online towarów lokalnych, sklep internetowy -Baza noclegowa z systemem rezerwacji (w tym oferta agroturystyczna) - Spis lokali gastronomicznych z systemem rezerwacji (telefonicznie lub internetowo) - Dokładne informacje dot. dostępnych szlaków turystycznych na terenie gminy - Audio przewodniki po atrakcjach turystycznych - Lokalizacje dot. gry terenowej (lokalizacja skrytek i instalacji artystycznych)
Gra terenowa	Gra terenowa w postaci geocachingu – pod podanymi lokalizacjami (w okolicy ciekawych obiektów) turyści mogliby znaleźć instalacje artystyczne oraz skrytki z gadżetami

	promocyjnymi. Punkty wiodłyby po terenie całego miasta, umożliwiając jego poznanie. Skrytki i instalacje wykorzystywałyby elementy ceramiczne.
Wspieranie rozwoju agroturystyki	Możliwość bezpłatnego zamieszczenia informacji na projektowanej stronie internetowej wraz z usługa rezerwacji online
Promocja produktów regionalnych	Projekt i druk publikacji zwartej dotyczącej lokalnych wyrobów, promocja na projektowanej stronie internetowej z możliwością sprzedaży online
Rozwój sektora prywatnego – wzrost liczby miejsc pracy w sektorze gastronomicznym i hotelarskim	Działanie aktorów prywatnych.

Źródło: Opracowanie własne

Komplementarność działań

Kompleksowy produkt turystyczny zawiera szereg powiązanych ze sobą działań, które w wyniku realizacji łącznie doprowadzą do wzrostu atrakcyjności turystycznej regionu. Warto jednak zadbać, aby projekty miały również swój samodzielny charakter, tj. brak realizacji jednego z nich nie może doprowadzić do porzucenia pozostałych. Planowane działania (wymienione w poprzednim podrozdziale) podzielone zostały w cztery cykle działań o wspólnej tematyce (nawiązujące do endogenicznych potencjałów gminy i potencjałów wskazywanych przez mieszkańców) oraz związane z nimi działania wspomagające. Tym samym, wyeliminowane zostało ryzyko wspierania projektów jednorazowych i odosobnionych, gdyż działania tworzą kompleksową całość – zarówno tematyczną, jak i terytorialną.

Ponadto, warto zadbać o to, aby planowane działania były w pewnym sensie następstwem dotychczas przeprowadzonych działań.

Władze gminy od wielu lat prowadzą działania z zakresu promocji walorów turystycznych m.in. poprzez wydawanie zwartych publikacji w formie broszur/katalogów prezentujących główne atrakcje regionu. Ponadto, gmina zrealizowała również inne, komplementarne projekty mające wpływ na rozwój lokalnej turystyki:

- ✓ **Rewitalizacja przestrzeni publicznych zabytkowego centrum Opoczna** – etap I (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 Oś Priorytetowa: VI. Odnowa Obszarów Miejskich Działanie: VI.1 „Rewitalizacja obszarów problemowych"): Nadrzędnym celem projektu rewitalizacji było stworzenie niepowtarzalnego klimatu miasta Opoczna, a także wydobycie najcenniejszych dla niego elementów. Kompleksowa koncepcja rewitalizacji zakładała potraktowanie miasta jako centrum kultury ludowej regionu - wciąż żywej i nadal aktualnej. Jest to nieoceniona wartość, która wyróżnia Opoczno z pośród innych miast regionu. Celem rewitalizacji zabytkowego centrum Opoczna było zachowanie i wyeksponowanie bezcennego, historycznego układu przestrzennego starego miasta oraz obiektów, do których należy Zamek Kazimierzowski, Kościół p.w. św. Bartłomieja wraz z zabudową przy Placu Tadeusza Kościuszki. Projekt przewidywał zagospodarowanie istotnych przestrzeni miejskich placów, ulic, zespołów zieleni oraz uzupełnienie pierzei uliczek starego miasta[40].
- ✓ **„Przebudowa Patio wraz z termomodernizacją Miejskiego Domu Kultury w Opocznie"** - Miejski Dom Kultury w Opocznie powstał we wrześniu 1979 r. Nadrzędnym celem jego działalności jest prowadzenie wielokierunkowej działalności zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców gminy oraz upowszechnianie i promocja kultury regionu opoczyńskiego w kraju

[40] www.opoczno.pl, *Projekty zrealizowane.*

i za granicą. Miejski Dom Kultury jest także placówką wychowania pozaszkolnego uzupełniającą i wzbogacającą proces edukacji dzieci i młodzieży[41].

- ✓ **Poznaj opoczyńskie – promocja walorów turystycznych obszarów wiejskich poprzez wytyczenie i oznakowanie trasy turystycznej** - celem projektu była poprawa atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich gminy Opoczno poprzez promocję ich walorów turystycznych oraz wytyczenie trasy turystycznej przebiegającej przez miejscowości położone na terenie gminy. Przebieg trasy turystycznej został zaprojektowany w taki sposób, aby promować miejscowości charakteryzujące się szczególnymi walorami przyrodniczo – krajobrazowymi, kulturowymi oraz agroturystycznymi.
- ✓ **Poznaj opoczyńskie – promocja walorów turystycznych obszarów wiejskich poprzez wydawnictwo będące przewodnikiem po trasie turystycznej na terenie gminy Opoczno oraz prowadzenie podstrony internetowej** - celem głównym operacji była promocja turystyki na obszarze wiejskim gminy Opoczno poprzez prezentację walorów krajobrazowo – przyrodniczych, dziedzictwa kulturowego oraz bazy noclegowo – usługowej na tym terenie za pośrednictwem przewodnika w formie wydawnictwa oraz podstrony na oficjalnym portalu internetowym gminy Opoczno.
- ✓ **Opoczyńska wieś w fotografii** - głównym celem operacji była promocja regionu - poprawa atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich gminy Opoczno poprzez wydanie wydawnictwa albumowego promującego dziedzictwo kulturowe, walory turystycznych, jako podstawy poprawy jakości życia mieszkańców. Publikacja ukazała unikalność i wyjątkowość regionu opoczyńskiego. Zdjęcia zaprezentują wszystkim pasjonatom etnologii tradycje i zwyczaje tego regionu, użycie stroju ludowego, wyjątkowy krajobraz. Wiele fotografii pokazało ludzi podczas pracy, odpoczynku i świętowaniu. Zbiór tego typu zdjęć może stanowić cenny materiał źródłowy dla badaczy i pasjonatów.
- ✓ **Budowa północno - zachodniej obwodnicy miasta Opoczno dla dróg: krajowej nr 12, wojewódzkiej nr 726 w ciągach ulic: Przemysłowej nr 3133 E i Świerkowej nr 3132 E.**
  Przedmiotem projektu była budowa ulic Przemysłowej nr 3133 E i Świerkowej nr 3132 E w mieście Opoczno w celu budowy północno-zachodniej obwodnicy miasta Opoczno dla dróg: krajowej nr 12, wojewódzkiej nr 726. Głównym celem, do którego osiągnięcia zmierza Gmina Opoczno poprzez realizację przedmiotowego przedsięwzięcia, była poprawa dostępności komunikacyjnej miasta Opoczno sprzyjająca rozwojowi społeczno-gospodarczemu aglomeracji miejskiej i całego regionu.

[41] Ibidem.

- ✓ **Śladami naszej historii** (IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach, 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich): w ramach projektu zorganizowano lekcje historyczne i rajdy rowerowe po gminie, a tematem przewodnim projektu było zapoznanie młodzieży z historią regionu opoczyńskiego, a w szczególności z historiami opoczyńskich rodów ziemiańskich[42].
- ✓ **Budowa Domu Ludowego i świetlicy w Kraśnicy** (Oś V Infrastruktura społeczna, V.4 Infrastruktura kultury):budowa budynku wraz z infrastrukturą towarzyszącą w miejscowości Kraśnica. Obiekt spełnia rolę Domu Ludowego, świetlicy, a także remizy strażackiej. W ramach projektu zakupiono również wyposażenie dla Domu Ludowego oraz świetlicy[43].
- ✓ **Rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w miejscowości Stużno** - projekt miał na celu rozwój lokalnych inicjatyw kulturalnych oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich poprzez przebudowę budynku świetlicy, co wpłynie na polepszenie warunków jej funkcjonowania i pełnego wykorzystania.
- ✓ **Budowa świetlicy wiejskiej w Ostrowie Gmina Opoczno** – projekt dotyczył budowy świetlicy wiejskiej w Ostrowie i miał na celu poprawę jakości życia na obszarach wiejskich poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich.
- ✓ **Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa budynku sklepu wraz ze zmianą sposobu użytkowania na budynek świetlicy wiejskiej w miejscowości Karwice** - po realizacji inwestycji mieszkańcy Karwic i sąsiednich miejscowości zyskali obiekt, który pozwolił zintegrować i wzmocnić wszelkie działania kulturowe. Lokalna społeczność zyskała możliwość organizowania wszelkiego rodzaju imprez, związanych z rozwojem kultury i tradycji regionalnej, a także aktywnego spędzania czasu wolnego.
- ✓ **Zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Stużnie** - w ramach operacji zrealizowana została inwestycja zlokalizowana w centrum miejscowości Stużno – poprzez utwardzenie 376 m^2 powierzchni wokół świetlicy kostką betonową.

  Uporządkowanie i utwardzenie terenu wokół świetlicy pozwoli na organizację plenerowych imprez i kiermaszów twórczości ludowej dla lokalnej społeczności zwiększając uczestnictwo mieszkańców w tych przedsięwzięciach a także imprez, konkurencji rekreacyjnych i integracyjnych dla dzieci uczestniczących w zajęciach świetlicowych.

  Zagospodarowanie terenu przy centralnym punkcie miejscowości dodatnio wpłynie na poprawę estetyki centrum wsi oraz wzrost atrakcyjności turystycznej tej malowniczej miejscowości

[42] Ibidem.
[43] Ibidem.

zwłaszcza, że przy planowanym ciągu usytuowana jest jedna z tablic informacji turystycznej dla trasy turystycznej gminy Opoczno, promująca walory krajobrazowe i historyczne miejscowości.

- ✓ **Zmiana sposobu użytkowania budynku kotłowni osiedlowej z przeznaczeniem na świetlicę wiejską oraz garaż na samochód straży pożarnej w miejscowości Mroczków Gościnny gm. Opoczno** – projekt dotyczył zmiany sposobu użytkowania budynku kotłowni osiedlowej z przeznaczeniem na świetlicę wiejską oraz garaż na samochód straży pożarnej w miejscowości Mroczków Gościnny. Celem tej inwestycji był rozwój lokalnych inicjatyw kulturalnych poprzez przystosowanie infrastruktury budynku kotłowni osiedlowej na potrzeby świetlicy wiejskiej.
- ✓ **Edukacja na ludową nutę** - projekt mający na celu rozwój ekspresji artystycznej oraz wiedzy o historii i kulturze ludowej. W trakcie realizacji projektu przeprowadzono 63 godziny zajęć taneczno – wokalnych oraz edukacyjnych. Elementem zajęć był również trzydniowy wyjazd studyjny mający na celu zapoznanie się z warsztatem tanecznym i wokalnym profesjonalnych tancerzy i muzyków. Efektem końcowym projektu było utworzenie dziecięcego zespołu ludowego w Bukowcu Opoczyńskim dla 30 uczniów klas 0 – IV SP w Bukowcu i SP w Modrzewiu. W celu prawidłowej realizacji zajęć zostały zakupione stroje ludowe dla dziewcząt i chłopców a także system nagłaśniający z przeznaczeniem do występów zespołu

Sposób wdrożenia planowanych rozwiązań

Plan działań dla gospodarki turystycznej Gminy Opoczno, polegając na endogenicznych potencjałach gminy Opoczno, wskazuje kierunki działań mające na celu wzrost atrakcyjności turystycznej gminy, z uwzględnieniem turystyki aktywnej, kulturowej i agroturystyki.

Realizacja planowanych działań możliwa jest przede wszystkim przy współpracy sektora publicznego i prywatnego. Źródłami finansowania mogą stać się m.in. fundusze unijne, tj. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, środki z programów współpracy międzynarodowej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i inne, budżety samorządów terytorialnych, środki podmiotów sektora prywatnego, budżety podmiotów NGO.

Wśród realizatorów projektów z zakresu turystyki mogą znaleźć się:

- jednostki samorządu terytorialnego, związki i stowarzyszenia jst;
- jednostki organizacyjne jst, posiadające osobowość prawną;
- organy administracji rządowej oraz ich jednostki podległe;
- jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną;
- instytucje kultury;
- organizacje pozarządowe;
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- publiczne szkoły artystyczne i uczelnie artystyczne;
- szkoły wyższe prowadzące działalność w zabytkowych obiektach;
- archiwa państwowe;
- PGL lasy państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- LGD;
- przedsiębiorcy.

Spis tabel i rysunków

Rysunek 1. Marketing terytorialny – powiązania[3] 7
Rysunek 2. Liczba ludności, gmina Opoczno, lata 2010-2015 10
Rysunek 3. Lesistość – gmina Opoczno 11
Rysunek 4. Miejsca noclegowe, gmina Opoczno, lata 2010-2015 13
Rysunek 5. Turyści korzystający z miejsc noclegowych, gmina Opoczno, lata 2010-2014 14
Rysunek 6. Noclegi udzielone turystom zagranicznym, gmina Opoczno, lata 2010-2014 14
Rysunek 7. Liczba imprez organizowanych przez ośrodki kultury, kluby i świetlice, gmina Opoczno, lata 2011-2015 15
Rysunek 8. Liczba uczestników imprez organizowanych przez ośrodki kultury, kluby i świetlice, gmina Opoczno, lata 2011-2015 15
Rysunek 9. Trasa turystyczna „Poznaj opoczyńskie" 18
Rysunek 10. Zalew opoczyński – fragment wizualizacji zagospodarowania 27
Rysunek 11. Stawy w Zameczku 27
Rysunek 12. Mapa terenów i obszarów chronionych w Gminie Opoczno 28
Rysunek 13. Zabytkowy park w Mroczkowie Gościnnym 30
Rysunek 14. Miejski Dom Kultury im. Tadeusza Sygietyńskiego 31
Rysunek 15 Zamek w Opocznie 32
Rysunek 16 Muzeum Regionalne w Opocznie 33
Rysunek 17 Dom Esterki w Opocznie 34
Rysunek 18. Monety 10, 20 marek z Getta łódzkiego – zbiory Muzeum Regionalnego w Opocznie 35
Rysunek 19 Karwice, Stary młyn – zdjęcie wykonane w ramach projektu „Poznaj Opoczyńskie" 36
Rysunek 20. Filary rozwoju turystyki w gminie Opoczno 43

Tabela 1 Wody powierzchniowe w gminie Opoczno 10
Tabela 2 Formy ochrony przyrody na terenie gminy Opoczno 12
Tabela 3 Charakterystyka najważniejszych terenów zieleni urządzonej na terenie gminy 29

Bibliografia

1. „Marketing terytorialny - Jak podejść do rozwoju z korzyścią dla wszystkich", Małgorzata Duczkowska-Piasecka, Wyd. Difin, Warszawa 2014;
2. „Turystyka miejska", Magdalena Sitek, Wydawnictwo WSGE w Józefowie, 2011;
3. „Strategiczne podejście do budowania wizerunku marki turystycznej miejsc" M. Zelech, Zeszyty naukowe nr 663, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2011;
4. „Zagospodarowanie turystyczne", Olaf Rogalewski, WSiP, Warszawa, 1979;
5. „Opoczno, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2016", Urząd Statystyczny w Łodzi;
6. „Opoczno. Studia i szkice z dziejów miasta" pod red. Marty Meduckiej, Urząd Miejski w Opocznie, 2003;
7. "Poznaj opoczyńskie – przewodnik po terenach wiejskich Gminy Opoczno", Gmina Opoczno, 2013;
8. "The Tourist City", S. Fainstein, D. R. Judd, 1999, Cities as Places to Play, w: D. R. Judd, S. S. Fainstein (red.), Wyd. Yale University Press, New Haven, Londyn;
9. „Geografia turystyki Polski", T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, PWE, Warszawa, 2002;
10. „Turystyka na obszarach miejskich. Uwarunkowania rozwoju. Narzędzia promocji", red. Teresa Żabińska, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach 2012;
11. „Reusir son marketing territorian en 10 etapes", V. Gollain, CDEiF, Paris 2010;
12. „Zabytki regionu opoczyńskiego w rysunkach Andrzeja Kobalczyka", Jan Łuczkowski, Opoczno 1994;